

TÜZEL KİŞİLERİN KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMASI

Ar. Gör. Âlim TAŞKIN

İÇİNDEKİLER

§1- TÜZEL KİŞİ KAVRAMI VE MEDENİ KANUNDA DÜZENLENİŞİ	205
I- Tüzel Kişi Kavramı	205
II- Medeni Kanunda Düzenlenişi	207
A- Genel Olarak	207
B- Medeni Kanunda Tüzel Kişilerin Düzenlenişine Hakim Olan Görüş	208
§2- MEDENİ KANUNDA TÜZEL KİŞİLERDE KİŞİLİK HAKLARINA İLİŞKİN DÜZENLEME	210
I- Gerçek Kişilere Özgü Haklara Tüzel Kişilerin Sahip Olamayacağını Öngören Düzenlemeler	210
II- Sadece Tüzel Kişinin, Tüzel Kişi Olması Nedeniyle Haklara Sahip Olacağını Öngören Düzenleme	211
III- Gerçek ve Tüzel Kişilerin Sahip Olacağı Hakları Öngören Düzenleme	211
A- Mal Varlığı Hakları Yönünden	211
B- Kişilik Hakları Yönünden	212
1- Doktrinde Kabul Edilen Kişilik Hakları	
Açısından Tüzel Kişilerin Durumu ...	215
a) <i>Sağlık, Hayat, Vucut Bütünlüğü</i>	215
b) <i>Özgürlükler</i>	218
2- Dernek Kurma ile Ticari İşletme Hakkı	
Yönünden	218

a) <i>Dernek Kurma Hakkı Yönünden</i>	218
b) <i>Ticari İşletme Hakkı Yönünden</i>	220
aa) <i>Sınai Resim ve Modeller</i>	222
bb) <i>Markalar ve Ticaret Ünvanı</i>	224
3- Tüzel Kişilerin Şeref ve Haysiyeti	226
§3- TÜZEL KİŞİLERİN KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMA YOLLARI	230
I- Genel Olarak	230
II- Kişilik Haklarını Korumaya Yönelik Dava Çeşitleri ve Özellikle Manevi Tazminat Davası	231
A- Dava Çeşitleri	231
B- Manevi Tazminat Davası	234
SONUÇ	243

Bibliyografya

- Arslanlı, Halil:** *Fikri Hukuk Dersleri, II Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul 1954.
- Ataay, Aytekin:** *Şahıslar Hukuku, Giriş - Hakiki Şahıslar*, İstanbul 1969.
- Caemmerer, Ernst von:** *Alman Hukukuna Göre Kişiliğin Özel Hukuk Yönünden Korunması* (Çev. Özsunay, Ergun), MHAD Y. 7, S. 10, 1973.
- Dural, Mustafa:** *Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler*, İstanbul 1977.
- Dönmez, İrfan:** *En Son İctihatlara Açıklamalı Markalar ve Haksız Rekabet Davaları*, Ankara 1987.
- Egger, A.:** *Kişinin Hukuku* (İsviçre Medeni Kanunu Şerhi-II) Tüzel Kişiler (Çev. Çerniss Volf) Ankara 1948.
- Eren, Fikret:** *Borçlar Hukuku-Genel Hükümler C. II*, Ankara 1989.
- Franko, Nisimi:** *Şeref ve Haysiyete Tecavülden Doğan Manevi Zararın Tazmini*, Ankara 1973.
- Hatemi, Hüseyin:** *Hukukî ve Ahlakî Aykırılık Kavramı ve Sonuçları* (Özellikle MK. 65 Kuralı), İstanbul 1976.
- Hatemi, Hüseyin:** *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, I*, İstanbul 1979.
- İmre, Zahit:** *Şahsiyet Hakkının Korunmasına İlişkin Genel Esaslar, Özellikle İsim Hakkı ve İsim Hakkının Korunması*, A. Recai Seçkin Armağanı, 1974.
- Kaplan, İbrahim:** *Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları* (Basın Radyo ve Televizyon) Karşısında Korunması AD, S. 3-4, 1979.
- Karayalçın, Yaşar:** *Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması*, (AHFD, C. XIX S. 1-4, 1962).
- Kılıçoğlu, Ahmet:** *Şeref, Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk*, Ankara 1982.

- Kılıçoğlu, Ahmet:** *Tüzek Kişi Manevi Tazminat İsteyebilir mi?* (DHFD 1983/1).
- Köprülü, Bülent:** *Medeni Hukuk, Genel Prensipler-Kişinin Hukuku* İstanbul 1984.
- Lebmann, Herbert:** *Persönlichkeitsschutz Juristischer Personen*, AcP
- Ortan, Ali Necip:** *Patent Lisans Sözleşmesi*, Ankara 1979.
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer:** *Kişiler Hukuku Dersleri* (Gerçek ve Tüzel Kişiler) 4. B İstanbul 1988.
- Özsunay, Ergun:** *Tüzel Kişiler Dernek Kuramazlarmı* "Milliyet" 23.4. 1973 Sayı 9149.
- Özsunay, Ergun:** *Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler* 5. B. İstanbul 1984.
- Özdemir, Necdet/Kınacıoğlu, Naci:** *Türk Ticaret Hukuku*, (Başlangıç Hükümleri) Ankara 1984.
- Özman, Aydoğan:** *İnsan Hakları ile ilgili Temel Metinler*, Ankara 1968.
- Öztan, Bilge:** *Şahsın Hukuku, Hakiki Şahıslar*, Ankara 1991.
- Serozan, Rona:** *Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler* (MHAD S. 14, 1977)
- Siebert, W.:** *Şahsiyet Hakları ile İlgili Meseleler* (çev: Öztan, Bilge) AHFD C. XXVI S. 1-2, 1969.
- Tandoğan, Haluk:** *Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması*, (AHFD C XX S. 1-4, 1963).
- Uluslan, İlhan:** *Bir Derneğin Kişilik Haklarının Zedelenmesi ile ilgili 3 Haziran 1971 Tarihli İsviçre Federal Mahkemesi Kararı* (MHAD 7/10, 1973).
- Zen, Roffinnen, Piermarco:** *İsviçre Sorumluluk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Manevi Tazminat Konusunda Yeni Gelişmeler* (Çev. Burcuoğlu, Haluk) İBD.
- Zevkliler, Aydın:** *Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler*, Ankara 1981.
- Zevkliler, Aydın:** *Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku, Aile Hukuku*, Diyarbakır 1986.
- Zeytinoğlu, Emin:** *Kişilik Haklarının Sözleşme ile Çiğnenmesi* (İBD C. 6 S. 7-8-9, 1987).

§1- TÜZEL KİŞİ KAVRAMI VE MEDENİ KANUNDA DÜZEN- LENİŞİ

1- TÜZEL KİŞİ KAVRAMI

Hukuk düzenince hangi varlıkların haklara ve borçlara sahip olabileceği, bir başka deyişle hangi varlıkların hak sujesi olduğu, kişi sayılması gerektiği kanun koyucunun hukuk politikasına göre belirlenmektedir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 4 üncü ve ona paralel olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 4 üncü maddesinde benimsenmiş olan temel ilkeler kanun koyucunun hukuk politikasını tayinde esas aldığı temel ilkeler arasındadır. Bu ilkelerin anayasaya yansımalarının sonucu olarak, Roma Hukuku ve Nasyonal Sosyalizmin ege- men olduğu dönemlerde olduğu gibi insanlar arasında ayırım yapılmamakta, bütün insanlar eşit kabul edilmekte ve kişi sayılmaktadır. Gerçek kişiler organik ve fiziksel niteliği olan maddi varlıklardır. Hukuk düzeninin hak sahibi olarak kabul ettiği kişiler yalnızca bu tür kişiler değildir. Bunların yanında hayatın temel gerçekleri gözönüne alınarak insanların dışında bazı varlıklara da kişilik tanınması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış, bunun sonucu olarak bazı varlıklara da kişilik tanınması yoluna gidilmiştir. Böylece kişi ve mal topluluklarının örgütlenerek amacın devamlılığının sağlanmasına ve topluluğu oluşturan kimselerin, kişiliklerinden ayrı ve bağımsız hukuki varlıkların ortaya çıkmasına hukuken imkan tanınmıştır (1).

Toplumsal yaşam sonucu ortaya çıkan çeşitli ihtiyaçların karşılanmasında, insanların tek başına belirli bir amaca ulaşmasının çok güç veya olanaksız olduğu hallerde, birden çok kişinin dayanışma ve yardımlaşma yoluyla güç birliği oluşturmaları halinde, birleşen kişilerden bağımsız olarak ortak amacın gerçekleştirilmesini sağlamak için, kişi veya mal topluluklarına tüzel kişilik tanınmıştır. İnsana has özellikler taşımayan kişi veya mal toplulukları olarak ortaya çıkan tüzel kişiler;

(1) Bkz. **Özcan, Bilge**, Şahsın Hukuku, 3. Bası, Hakiki Şahıslar, Ankara 1990, s. 7.

hükmi şahıslar (MK. 45 vd.) manevi kişiler (ZGB 52 vd.), hukuksal kişiler (ZGB 52, BGB 21 vd.) olarak çeşitli ülkelerin yasalarında düzenlenmiştir (2).

Tüzel kişilerin kişi ve mal toplulukları olarak hak süjesi olabilmesi niteliklerine uygun organlarının varlığını gerektirir. Örgütlenmemiş topluluklar bağımsız bir hak süjesi olamayacağından, tüzel kişilik tanınmaz. Tüzel kişilik ancak belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek için örgütlenmiş kişi veya mal topluluklarına tanınabilir. Tüzel kişilerin amacı, maddi veya manevi menfaat sağlama yanında kültürel sportif, bilimsel, sanatsal, estetik ve politik olabilir. Tüzel kişilerin amacı süreklidir.

Tüzel kişilere kendilerini meydana getiren gerçek kişilerden bağımsız bir tüzel kişilik tanınmıştır. Tüzel kişilerin hakları ve borçları üyelerinin hak ve borçlarından tamamen bağımsızdır. Hangi tür kişi ve mal topluluklarına tüzel kişilik tanınacağı, çeşitli ülkelerin hukuk düzenlerince belirlenmektedir (3).

Tüzel kişilerde gerçek kişiler gibi hak süjesi olduğundan hak ve fiil ehliyetine sahiptir. Davada taraf olabilirler. İradelerini kanuni sınırlar içinde serbestçe açıklayabilirler, davada taraf olabildikleri gibi hukuki eylem ve işlemler yapabilirler.

Tüzel kişiler kamu hukuku tüzel kişileri ve özel hukuk tüzel kişileri olmak üzere ikiye ayrılır. Anayasanın 123 üncü maddesinde kamu tüzel kişiliğinin ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulabileceği düzenlenmiştir. Kamu tüzel kişiliğinin işleyişi, kamu yararı esasından hareketle kanunla düzenlenir. Kamu hizmeti amacıyla kurulan, kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları kamu tüzel kişileri arasındadır. Anayasanın çeşitli maddelerinde (örneğin AY. m. 130, 133, 135) bu tür tüzel kişiler açıkça düzenlenmiştir. Devlet, belediye ve köy, birer kamu hukuku tüzel kişisidir.

Özel hukuk tüzel kişileri, özel hukuk alanında bir hukuki işlemle kurulur. Kanun koyucu tarafından belirlenen tipte özel hukuk tüzel kişilerinin kurulmasına yönelik irade beyanlarına tüzel kişiliği kurucu sonuçlar bağlanmıştır. Kanun koyucunun tüzel kişi olarak düzenle-

(2) **Zevkililer Aydın**, *Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler*, Ankara 1981, s. 6.

(3) Yazılı olmayan hukuk tarafından tüzel kişiliğin tanınması hakkında bkz. **Egger**, **A. Kişinin Hukuku Tüzel Kişiler**, Ankara 1948, s. 18 vd.

mediği tipte kişi veya mal toplulukları, tüzel kişilik vasfı kazanamaz. Şirket, vakıf ve dernek özel hukuk tüzel kişisidir (4).

Doktrinde tüzel kişiler şu şekilde tanımlanmaktadır "Tüzel kişiler toplumsal yaşayışta bireylerin dağınık güçlerini bir araya toplayan, onları koruyant, faaliyet alanlarını genişleten ve insanların tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri bireyüstü amaçları gerçekleştiren amaç birlikleridir" (5).

II- MEDENİ KANUNDA DÜZENLENİŞİ

A- Genel Olarak

Hukukumuzda tüzel kişiler, tek bir kanunda değil çeşitli kanunlarda yer verilmek suretiyle düzenlenmiştir. Medeni Kanun özel hukuk tüzel kişilerinin temel kurallarını düzenlemektedir. Özellikle Medeni Kanunun 45 ile 52 inci maddeleri bütün tüzel kişilere uygulanabilecek ortak hükümler niteliğindedir. Medeni Kanunun 53 ve 72 nci maddeleri arasında Cemiyetler başlığı altında bir tüzel kişi olan dernekler düzenlenmiş olmakla birlikte 4.10.1983 tarih ve 2098 sayılı yeni Dernekler Kanunu, Medeni Kanundan ayrı olarak dernekler hukukunu oldukça geniş ve ayrıntılı bir şekilde düzenlemektedir.

Medeni Kanunda derneklerde olduğu gibi vakıflara da 73 ncü madde ile 81 inci madde arasında yer verilerek düzenlenmiştir. 5.6.1935 tarih ve 2762 sayılı "Vakıflar Kanunu" Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan eski vakıflar için çıkarılmış ve bu kanunda (Vakıflar K.m. 6) da vakıfların tüzel kişiliği vurgulanmıştır.

Ticaret Kanununda düzenlenen ticaret ortaklıkları da tüzel kişidir ve Ticaret Kanuna tabidir. Ticaret ortaklıkları hakkında özel hüküm bulunmayan hallerde Medeni Kanundaki tüzel kişilere ilişkin hükümler ticaret ortaklıkları hakkında da uygulanır. Aynı şekilde tüzel kişiliğe sahip bulunan Sendikalar 2821 sayılı Sendikalar Kanununda özel hüküm bulunmayan hallerde Medeni Kanunun tüzel kişilere ilişkin hükümleri sendikalar hakkında da uygulanır.

Çeşitli ülkelerin hukuk sistemlerinde tüzel kişiler farklı terimlerle ifade edilmektedir. Alman Hukukunda genellikle tüzel kişi karşılığı

(4) Kamu hukuku tüzel kişisi ile özel hukuk tüzel kişisi arasındaki farklar için bkz. **Köprülü Bülent**, Medeni Hukuk, Genel Prensipler. - Kişinin Hukuku, İstanbul 1984, s. 400 vd.

(5) **Özsunay, Ergun**, Medeni Hukukumuzda Tüzel Kişiler 5.b. İstanbul 1982, s. 3.

olarak "Juristische Person" deyimini kullanılmaktadır. İsviçre hukukunda da öğretilerde bu terim kullanılmaktadır. İsviçre Medeni Kanununun Almanca metninde "tabi şahıslar" (natürliche personen) ve hukuki şahıslar (Juristische Personen) deyimlerine yer verilmiştir.

Türk hukukunda doktrinde farklı terimler kullanılmakla birlikte (6), genellikle "tüzel kişiler" terimi benimsenmiştir. Anayasada da (AY. m. 123) "tüzel kişiler" terimi kullanılmaktadır. Medeni Kanunda "hükmi şahıs" terimine yer verilmiştir (MK. m. 46).

Tüzel kişiler bağımsız varlığa ve iradeye sahip olduğundan, iradesini organları aracılığıyla kullanan hak ve borçlara ehil hukuki varlıklardır. Bu nedenle kişi olma yönünden, kural olarak gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında fark gözetilmemiştir. Haklara ve borçlara ehil varlıklar olma bakımından eşit durumdadırlar. Bu eşitlik Medeni Kanunda düzenlenen ayrık hükümde şu şekilde ifade edilmiştir. "Hükmi şahıslar cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış icabı olarak ancak insana has olanlardan maada bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler" (MK. m. 46). Medeni Kanundaki bu ayrık durum dışında kişi sayılma bakımından gerçek ve tüzel kişiler arasında fark gözetilmemiştir.

B- Medeni Kanunda Tüzel Kişilerin Düzenlenişine Hakim Olan Görüş

Doktrinde Tüzel kişiliğin niteliğini (mahiyetini) açıklama yönünde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler arasında tüzel kişilerin varlığını yok kabul eden görüşlerin yanında, onların varlığını toplumsal yaşamın vazgeçilmez gerçeği olarak kabul eden görüşler de bulunmaktadır.

Tüzel kişilik kavramını açıklama yönündeki görüşler çeşitli kuramlara dayanmaktadır. Bu kuramlar: varsayım (Farazilik-fiksiyon) kuramı, belirli bir amaca özgülenen mal varlığı kuramı, el birliği ortaklığı kuramı ve gerçek kişilik kuramıdır (7). Bu kuramlardan bazı-

- (6) **Özsunay**, "hükmi şahıs yerine" hukuki şahıs" teriminin daha uygun olduğunu belirtmekte ancak yaygın olması nedeniyle tüzel kişi terimini kullanmaktadır. **Özsunay**, S.5; **Hatemi**, "Tüzel kişi teriminin" hukuki şahıs terimini karşıladığı görüşündedir. **Hatemi Hüseyin**, Medeni Hukuk Tüzel Kişileri I İstanbul 1979, s. 29. Ayrıca bkz. **Köprülü**, s. 392, 393.
- (7) Kuramlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer**, Kişiler Hukuku Dersleri (Gerçek ve Tüzel Kişiler) 4.B İstanbul 1988, s. 107 vd.; **Zevkiler, Aydın**, Medeni Hukuk, Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku, Diyarbakır 1986, s. 397 vd.; **Köprülü**, s. 395 vd.

ları tüzel kişiliğin bir varlık olduğu gerçeğinden hareketle tüzel kişiliğin kendiliğinden ortaya çıkan bir sosyal gerçeklik (olgu) olduğunu, bazıları da tüzel kişiliği kanun koyucunun bir eseri olarak kabul edilmesi gereğinden hareket etmektedir.

Gerçek kişilik kuramına göre tüzel kişiler canlı ve sosyal varlıklardır. Tüzel kişilerde kişilik, gerçek bir sosyal varlığa tanınmıştır. Farazi varlıklara tüzel kişilik tanınmış değildir. Kanun koyucu tüzel kişiliği yaratmaz. Yalnızca onun sosyal varlığını tanır. Gerçek kişilerle tüzel kişiler arasındaki tek fark tüzel kişiliğin biyolojik varlığının olmamasıdır. Tüzel kişi kendisini meydana getiren organlardan bağımsız bir iradeye sahip olduğundan bu irade, onun organları aracılığıyla kullanılır. Hak ve fiil ehliyetine sahiptir. Tüzel kişinin organlarının davranışı haksız fiil oluşturuyorsa tüzel kişi organının haksız fiillerinden sorumludur.

Medeni Kanunda tüzel kişilerin düzenlenişine hakim olan görüşte gerçek kişilik kuramı etkili olmuştur. Zira yürürlükteki mevzuatımız incelendiğinde kanun koyucunun bu kuramların birinden hareketle yalnızca Medeni Kanunda yer verilen tüzel kişileri düzenlediğini söylemek güçtür (8).

Medeni Kanunun 45 inci maddesinde tüzel kişiliğin kazanılması ile ilgili genel bir hüküm yer almaktadır. Bu hüküm özel hukuk tüzel kişilerinin kişilik kazanabilmesi için ancak "sicile kayıt esası"na göre sicile kayıt olmaları gerektiğini düzenlemektedir. Medeni Kanunun 53 üncü maddesi derneklerin "nizamnamelerinde cemiyet olarak teşekkül arzusunu izhar etmekle şahsiyet iktisap" edecekleri hükmünü içerdiğinden, tescüle ihtiyaç olmaksızın serbest kuruluş sistemini kabul etmiştir.

Medeni Kanunun 74 üncü maddesinde de, vakıfların tüzel kişilik kazanmasında tescil sisteminin kabul edildiği görülmektedir.

Medeni Kanunun 45 inci maddesine göre tüzel kişilerin genellikle izin sistemi dışında (dernekler için serbest kuruluş, vakıflar için tescil sistemi) serbestce kişilik kazandıklarından ve organların iradesi tüzel kişinin iradesi sayıldığından ve haksız fiillerinden sorumlu tutulduğundan (MK. m. 46-53) ve 2098 sayılı Dernekler Kanununun (Dernekler K.m. 9), düzenlenmesinde, kural olarak gerçek kişilik (gerçeklik kuramı) kuramının etkili olduğu söylenilebilir.

(8) Doktrinde İsviçre Medeni Kanununun Huber tarafından kaleme alındığı ve Huber'in gerçek kişilik kuramının savunucusu olduğu Türk Medeni Kanununun bu nedenle Eugen Huber'in düşüncesine dayandığı fikri ileri sürülmektedir. Bkz. Hataemi, s. 15; Köprülü, s. 399.

Ş2- MEDENİ KANUNDA TÜZEL KİŞİLERDE KİŞİLİK HAKLARINA İLİŞKİN DÜZENLEME

I- GERÇEK KİŞİLERE ÖZGÜ HAKLARA TÜZEL KİŞİLERİN SAHİP OLAMAYACAĞINI ÖNGÖREN DÜZENLEMELER

Hak ehliyeti gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerinde önemli niteliklerinden birisidir. Bununla birlikte kişiliğin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir unsuru niteliğindeki medeni haklardan yararlanma ehliyeti tüzel kişilerde, gerçek kişilerden farklı özellikler göstermektedir. Zira kanun koyucu tüzel kişilerin hak ehliyeti ile gerçek kişilerin hak ehliyetini farklı olarak düzenlemiştir. Esas itibariyle tüzel kişinin niteliği böyle bir ayrımı gerektirmektedir. Organik ve fiziksel bir varlık olan insana özgü nitelikler, tüzel kişilerde bulunmamaktadır.

Medeni Kanununun 46 ncı maddesinde tüzel kişilerin hak ehliyetinin içeriği şu şekilde ifade edilmektedir; "Hükmi şahıslar cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış icabı olarak insana has olanlardan maada bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler".

Kural olarak tüzel kişiler tam olarak hak ehliyetine sahiptirler. Ancak kanunda belirtilen cins, yaş, hısımlık gibi yalnızca gerçek kişilere has özellikler tüzel kişilerde bulunmadığından, bu özelliklere bağlı haklardan yararlanamazlar. Bu durumda insana özgü haklar tüzel kişilerin hak ehliyetine konu olamazlar. Medeni Kanuna göre cinsiyetten doğan haklar ve borçlar tüzel kişilerin dışındadır. Örneğin nişanlanma, (MK. m. 82) evlenme (MK. m. 108) ve boşanmaya (MK. m. 129) ilişkin haklara tüzel kişiler sahip olamaz. Temyiz kudreti, doğum, ölüm, gaiplik, tanuma, vasi tayini gibi haklara ilişkin kanunda öngörülen hükümler tüzel kişilere uygulanamaz. Ayrıca gerçek kişilere özgü seçme ve seçilme haklarından tüzel kişiler yararlanamaz. Erginlik (rüş) yalnızca gerçek kişilere özgü bir haktır (9).

Hısımlıktan doğan haklar (kanuni mirasçılık, evlenme engelleri, vasi tayini vb.) da tüzel kişilerin sahip oldukları hakların dışındadır.

Gerçek kişilere özgü vücut tamlığına ilişkin haklardan yararlanamazlar. Örneğin yaralama öldürme hallerinde tazminat talebinde bulunamazlar.

(9) Yalnızca gerçek kişilere özgü olanlar hakkında bkz. Köprülü s. 414 vd.; Özsunay, s.64.

II- SADECE TÜZEL KİŞİNİN TÜZEL KİŞİ OLMASI NEDENİYLE HAKLARA SAHİP OLACAĞINI ÖNGÖREN DÜZENLEME

Tüzel kişiler yapıları ve amaçları gereği, gerçek kişilerin sahip olmadıkları birtakım haklara sahiptirler. Bu yönden hak ehliyetleri gerçek kişilerden daha geniştir. Zira gerçek kişiler bu haklardan hiçbirinden yararlanamazlar. Yalnızca tüzel kişilere özgü haklara doktrinde (10) topluluk hakları da denmektedir. Bu haklara örnek olarak üyenin dernekten çıkarılmasını isteme (MK. m. 65/ f. 2) aidatın ödenmesini talep, disiplin cezası verme, kendi varlığına son verme, tüzüğü uygulama, tüzüğü değiştirme, üyenin çıkarılması hakkı gibi haklar yalnızca tüzel kişilere özgü haklardır.

III- GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERİN SAHİP OLACAĞI HAKLARI ÖNGÖREN DÜZENLEME

A- Mal Varlığı Hakları Yönünden

Hem gerçek kişiler, hem de tüzel kişiler arasında bu haklar bakımından ayırım yapılmamıştır. Bu tür haklar bakımından gerçek ve tüzel kişiler arasında eşitliğin varlığı esastır. Bu haklardan eşit şekilde yararlanmaktadırlar. Haklarını korumak için dava açabilecekleri gibi kendilerine karşı dava da açılabilir.

Tüzel kişiler amaçlarına ulaşmak için hak sahibi olabilirler, borç altına girebilirler. Tüzel kişiler bir amacın gerçekleşmesini sağlamak için kururlar (11). Bu düşünceden hareketle amaca özgü olma (ultravires) kuramı ortaya çıkmıştır. Tüzel kişilerden derneklere, ikametgahları ile amaç ve faaliyetleri için zorunlu bulunanlar dışında, taşınmaz mal edinmeleri yasaklanmıştır (Dernekler K.m. 64). Kanunda düzenlenen kuralla derneklerin hak ehliyeti derneğin amacı ile sınırlandırılmış olmaktadır. Dernekler dışındaki diğer tüzel kişiler için bu yönde bir sınırlandırmaya gidilmesi, özel kanunlarda hüküm bulunması halinde sözkonusu olabilir. Sendikalar Kanununda (m. 41) ve Siyasi Partiler Kanununda da (m. 68/ I) amaç ve görevin gerektirdiği hallerde, taşınır veya taşınmaz mal iktisabının mümkün olduğu açıkça düzenlenmiştir. Ancak bu durum doktrinde tartışmalıdır.

(10) **Zevkililer**, Medeni Hukuk s. 406.

(11) **Ataay, Aytekin**, Şahıslar Hukuku, Giriş-Hakiki Şahıslar İstanbul 1969, s. 25-26.

Medeni Kanunda (m. 721) intifa hakkından ençok yüz sene yararlanma hakkı kabul edildiğinden bütün tüzel kişiler yüz seneden fazla olmamak koşuluyla intifa hakkından yararlanabilirler.

Kural olarak tüzel kişilerin kanuni mirasçı olmalarına yasal olanak yoktur. Ancak devlete bir kamu tüzel kişisi olduğundan mirasçılık hakkı tanınmıştır. Gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerde ölüme bağı tasarrufla iradi (mansup) mirasçı veya vasiyet alacaklısı olabilir.

Tüzel kişiler tacir sıfatı taşımaları halinde ticaret ünvanı kullanmaya ehil ve aynı zamanda zorunludurlar (TK. m. 41, 42). Ticaret ünvanını korumaya yönelik davalar, tüzel kişiler tarafından açılabilir (TK. m. 54). Aynı şekilde gerçek kişiler gibi tüzel kişilerde marka kullanma hakkına sahip bulunduğundan (Markalar K.m. 2) tüzel kişiler Markalar Kanununda (m. 45) öngörülen bazı davaları açabilme yetkisine sahiptir. Haksız rekabet halinde haksız rekabetten doğan bazı davalarda tüzel kişilerce iktisadi rekabeti kötüye kullanan kimselere karşı açılabilir (12).

Tüzel kişilerde gerçek kişiler gibi hak ve fiil ehliyetine sahip olmakla birlikte, kaydı hayatla irat ile ölünceye kadar bakma sözleşmelerinde (BK. m. 507-511) alacaklı olarak taraf olamazlar.

B- Kişilik Hakları Yönünden

Medeni Kanununun 46 ncı maddesindeki düzenleme karşısında tüzel kişilerin cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği yalnızca insanlara özgü olanların dışında, aynen gerçek kişiler gibi kişilik haklarına sahip buldukları doktrinde genellikle kabul edilmektedir (13). Kişi kavramı hem gerçek kişileri (insanları) hemde tüzel kişileri (dernek, köy, belediye, şirket vb.) içine alan geniş bir kavramdır.

Kişilik hakkı çeşitli kişisel değerlerden oluşan bir bütünlük arzeder. Kişilik hakkı bir şahsın kişiliğini oluşturan maddi ve manevi değerleri kapsar. Kişinin özel yaşamı, beden bütünlüğü, şeref, haysiyeti, onuru, saygınlığı, sağlığı, özel yaşamının gizliliği, resmi adı, eseri, sözü, ekonomik hareket serbestliği ve özgür olma hakkı bu değerlerdendir. Kanun koyucu kişilik haklarını oluşturan değerlerin sürekli değişen ve gelişen yansımalarını dikkate alarak sınırlandırma yoluna git-

(12) Bkz. Özsunay, s. 67; Oğuzman-Seliçi, s. 119-120.

(13) Özsunay, s. 69; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.II, Ankara 1989, s. 399, Zeytinoğlu Emrin, Kişilik Haklarının Sözleşme ile Çiğnenmesi, İBD. C.61, S. 78-79, 1987, s. 487.

memiş, kişisel değerlerden oluşan kişilik hakkı esnek bir çerçeve içinde ele alınmıştır.

Bir şahsın kişiliğine bağlı, fiziki, manevi ve fikri varlığı üzerinde kişi olma sıfatıyla sahip bulunduğu kişisel değerler üzerindeki mutlak hakka kişilik hakkı denir (14). Kişilik kavramı engeniş anlamda kişiyi ve onun kişilik haklarını kapsamaktadır. Kişilik hakkı bakımından gerçek ve tüzel kişiler arasında bir ayrım yapılmamaktadır. Ancak Medeni Kanununun 46 ncı maddesinde doğal olarak belirtildiği şekliyle yalnızca gerçek kişilere ait olan cins, yaş, hısımlık gibi haklar, tüzel kişilere özgü hakların dışında kalmaktadır.

Kişilik değerleri doktrinde (15) hukuki korumanın konusuna göre "fizik (maddi) kişilik değerleri" "duygusal kişilik değerleri" ve "sosyal kişilik değerleri" olarak ayrım yapılmaktadır. Tüzel kişiler vücut bütünlüğü, yaşama, sağlık hakkı, cinsel özgürlük ve hareket hürriyeti gibi fizik kişilik değerlerine sahip değildir. Şahsiyet haklarının mameleki mahiyeti olmayıp, şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Şahsiyet hakkı miras yoluyla devredilemez.

Kişilik hakları anayasanın 12 inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir". Ayrıca Anayasanın 17 inci maddesine göre "herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir" denilmektedir. Bu haklara ve hürriyetlere, anayasanın çeşitli maddelerinde (16) yer verilmiştir.

Anayasanın üstünlüğü ilkesinden hareketle anayasada düzenlenen hak ve özgürlüklerin, yalnızca devlete karşı etkili hak ve özgürlükler olarak değerlendirmemek gerekir. Bu hak ve özgürlüklerin aynı zamanda özel hukuk ilişkileri alanında da geçerli olduğu söylenilebilir (17).

(14) Değişik tanımlar için bkz. **Zevkiler**, Medeni Hukuk, s. 405, **Özsunay**, s. 97. **Zeytinoglu**, s. 487; **Serozan**, **Rona**, Kişilik Hakkının Korunmasıyla İlgili Bazı Düşünceler MHAD S. 14, 1977, s. 93.

(15) **Eren**, s. 398.

(16) Bkz. 1982 Anayasası: Kişi hürriyeti ve güvenliği (m. 19) Özel hayatın gizliliği, (m. 20) konut dokunulmazlığı (m. 21), haberleşme hürriyeti (m. 22), yerleşme ve seyahat hürriyeti (m. 23), din ve vicdan hürriyeti (m. 24) Düşünce ve kanaat hürriyeti (m. 25), düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (m. 26), Bilim ve sanat hürriyeti (m. 27) basım ve yayımla ilgili haklar, hürriyetler ve korunması (m. 28-32), toplantı hak ve hürriyetleri (m. 33-34), mülkiyet hakkı (m. 35) ve hakların korunması (m. 36-40).

(17) Uluslararası alanda yapılan sözleşmeler ve çeşitli ülkelerin Anayasasında yer alan kişilik hakları için bkz. **Karayalçın Yaşar**, Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması AHFD, C.XIX, S. 1-4, 1962, s. 256-258.

Medeni Kanununun 23 ve 24 üncü maddeleri kişiliğin korunması yönünde genel kurallar düzenlemektedir. Kanununun 24 üncü maddesinde "şahsi menfaatler" kavramına yer verilmiş olmakla birlikte nelerin kişilik hakları sayılması gerektiği düzenlenmemiştir. Korunan kişisel varlıkların nelerden ibaret olduğu belirtilmemiş, bir başka deyişle korunan şahsi varlıklar sayılmamıştır. Kanun koyucunun bu tutumu kanun yapma tekniği açısından isabetlidir.

Şahsiyet haklarının tam bir sınırının çizilmesi mümkün değildir. Zira günümüzde kesintisiz bir şekilde gelişen teknik ilerlemeler ve bu ilerlemenin sonucundaki hayat şartlarının değişmesine paralel olarak toplumdaki gelişmeler sonucu şahsiyet hakkı, öneeden tahmin edilemeyen çeşitli yeni teknik araçlarla ihlal edilebilmektedir. Dolayısıyla bu gelişmeler sonucu ihlal edilen yeni kişisel değerler ortaya çıkmaktadır (18). Kişiliğin çok yönlü olması gerçeğinden hareketle şahsiyet haklarının içeriğinin yasal olarak tespiti gelişmeler karşısında mümkün olamayacağından, bu tespiti hakimın takdirine bırakmak kanunumuz bakımından isabetli olmuştur.

Kişilik haklarının içeriğinin tespiti için, bir şahsın doğumla kazandığı kişilik hakları ile, sonradan hukuk düzenince sağlanan kişilik hakları ayrımı yapılmaktadır. Hukuk alanında genel bir kişilik hakkının varlığının kabulü, şahsiyet haklarının niteliğine daha uygundur (19).

İsviçre doktrinde genel nitelikte kişilik hakları kabul görmektedir. Buna karşılık Alman doktrinde, kişilik haklarının genel bir nitelik taşıdığı yolundaki görüş kabul görmemekte, kişilik haklarının tek, tek belirtilmesi yolu tercih edilmektedir. Bununla birlikte Alman doktrin ve içtihatları (20) kişilik haklarının genel bir nitelik taşıdığı yönünde gelişmektedir.

Medeni Kanunla kişilik hakları esas itibariyle kanununun 23 ve 24 üncü maddeleriyle korunmaktadır. Medeni Kanununun 23 ve 24 üncü maddeleri dışında kişilik hakkının konusu olan kişisel değerler ayrıca 25 ve 305 nci maddelerle de korunmaktadır. Sonuç olarak kişilik haklarının kanununun 23, 24 ve 49 uncu maddeleriyle genel olarak korunmakta olduğu söylenebilir.

(18) Bkz. **Siebert, W.** Şahsiyet Hakları ile İlgili Mesceleler (Çev. **Bilge Öztan**) AHFD C.XXVI, S. 1-2, 1969, s. 217 vd. **Tandoğan Haluk**, Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması, AHFD. C. XX, S. 1-4, 1963, s. 2 vd.

(19) Bkz. **Siebert** (Çev. **Bilge Öztan**) s. 222.

(20) **Hatemi Hüseyin**, Hukuka ve Ahlakla Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle MK. 65 Kurah) İstanbul 1976, s. 47, dn. 19.

Medeni Kanunun kişiliğin korunmasına ilişkin genel kurallardan 23 üncü maddesiyle kişinin yalnızca kendisine karşı korunması, bir-başka deyişle, kişiliğin iç himayesi, 24 üncü maddesiyle de kişiliğin üçüncü kişilere karşı korunması amaçlandığı yönünde doktrinde (21) ayırım yapılmaktadır. Ancak doktrinde kişiliğin iç ve dışa karşı korunması ayırımının yerinde olmadığı görüşü savunulmaktadır (22). Kanımızca Medeni Kanunun her iki maddesinde şahsiyet dıştan gelen başka bir deyişle, başkaları tarafından yapılan ihlallere, tecavüzlere karşı korunmaktadır. Bir kimsenin kendisince yapılan bir hukuki işlemle kişisel değerlerini ihlale yönelik tecavüzleri veya kendi rızasıyla yapılacak dış saldırılara karşı korunması, o kişiyi kendisine karşı değil, kendisi dışındaki ekonomik, fizik veya başka yönlerden daha güçlü durumdaki gerçek veya tüzel kişilerin, çeşitli baskı gruplarının bir işlem veya fiili ile zorlama tehlikesine karşı korumak için olduğu söylenilebilir. Bu durumda kanunun 23 üncü maddesiyle de kişi hem kendine hem de başkalarına karşı korunmuş olmaktadır. Bu maddeyle ayrıca gerçek ve tüzel kişilerin özgürlüklerini aşırı ölçüde sınırlandıran mükellefiyetler yüklenmesini öngören sözleşmeler hükümsüz sayılmaktadır.

1- Doktrinde Kabul Edilen Kişilik Hakları Açısından Tüzel Kişilerin Durumu

a) Sağlık, Hayat Vücut Bütünlüğü

Medeni Kanunda açıkça düzenlendiği gibi tüzel kişiler cins, yaş, hısımlık gibi yaradılış gereği olarak ancak insanlara özgü olanlardan başka bütün hakları edinebilirler ve borç altına girebilirler. Kanunda medeni haklardan yararlanma ve medeni hakları kullanma ehliyeti ile kişilik haklarına sahip olma bakımından gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında ayırım yapılmıştır. Kanun koyucunun gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında bu konuda ayırım yapmasının nedeni, bunların kendi yapılarına uygun kişilik değerlerinin bazı alanlarda farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Tüzel kişiler yapıları ve özellikleri gereği gerçek kişilerin kişilik değerlerinin tamamına sahip değildirler. Bunun en belirgin nedeni gerçek kişiler gibi maddi (nesnel) bir varlıktan yoksun olmalarıdır. Bu durumlarının tabii sonucu olarak sağlık,

(21) Bkz. Serozan, s. 94, 95, Zeytinoğlu, s. 488, Öztan, s. 108.

(22) Karayalçın, s. 266; Kaplan, İbrahim, Kişilik Haklarının Kitle Haberleşme Araçları (Basın, Radyo ve Televizyon) Karşısında Korunması, AD, s. 3-4, 1979, s. 202 vd.

hayat, vücut bütünlüğü gibi maddi, bedensel değerlere sahip değildirler. Sonuç olarak tüzel kişilerin gerçek kişilerde olduğu gibi sağlığından, hayatından ve vücut bütünlüğünden söz edilemez. Sağlık, hayat ve vücut bütünlüğüne yönelik kişilik hakları ve bu hakların korunması ile ilgili anayasal ve yasal hükümler bu bakımdan tüzel kişiler söz konusu olamaz. Bu haklar tüzel kişilere kapalıdır.

Medeni Kanunun 46 ncı maddesi olmasaydı dahi, tüzel kişilerin canlı bir kişiymiş gibi, gerçek kişilerin canlı olma niteliğine bağlı haklardan yararlanması tabii olarak mümkün olamazdı. Bu açıdan Medeni Kanunun bu maddesinin bir tespit hükmü olduğu söylenebilir (23).

Kişisel varlık olarak sağlık, hayat ve vücut bütünlüğü genel olarak "bedeni (cismani) tamamıyet, tabiri ile ifade edilmektedir. Bedeni varlıklar hem kamu hukuku kurallarıyla hemde özel hukuk kurallarıyla korunmuştur. Anayasanın 17 nci maddesi "Herkesin yaşama, maddi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu" belirterek bu haklara temel haklar arasında yer vermiştir. Ceza Kanununda da bir şahsın hayatına (C.K. m. 448 vd.) bedeni tamamıyetine (CK. m. 456 vd.) karşı ihlalleri, cezalandıran hükümler bulunmaktadır. Özel hukukta Medeni Kanunun 24 ve Borçlar Kanununun 47 ve 49 uncu maddeleri sağlık, hayat ve vücut bütünlüğüne yönelik saldırılara karşı korunmaya yönelik hükümlerdir.

Kişinin hakları arasında, özelliği ve önemi nedeniyle yaşama, bir başka deyişle hayat hakkının özel bir yeri vardır (24). Bu nedenle uluslararası sözleşmelerde örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2 inci maddesinde ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin 3 üncü maddesinde bu hakka açıkça yer verilmiş ve bu haktan vazgeçilemeyeceği ifade edilmiştir.

Anayasanın 17 inci maddesinin ikinci fıkrası anlamında tüzel kişinin bedeni tamamıyeti olamayacağından, gerçek kişinin rızası dışında bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamayacağı yönündeki anayasal korumadan yararlanamaz.

(23) Bkz. **Kılıçoğlu, Ahmet**, Tüzel Kişiler Manevi Tazminat İsteyebilir mi D.ÜHF. s. 1 1983, s. 287-290.

(24) "...Temel hak ve hürriyetlerin en başında geleni bir şahsın kendi bedeni üzerinde sahip olduğu hak ve fizik hürriyetidir. Can emniyeti ve vücut bütünlüğünün masun olması bütün hürriyetlerin ilk şartıdır... (CGK. 7.5.1979 1-122/203 (YKD 1979/9, s. 1351).

Ses ve yüz güzelliğine yönelik ihlaller (25), rıza olmaksızın tıbbi zorunluluk hallerinde şahsın vücut bütünlüğüne dokunulması (Anayasa m. 17) rıza alınmaksızın yapılan tıbbi müdahalelerle kişiliğin ihlaline yönelik tecavüzler (26), organ ve doku nakli ile ilgili olarak 2238 sayılı kanuna (Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun) aykırı şekilde organ ve doku alınmasına yönelik tecavüzler ile cesetten organ nakline ilişkin, yasal hükümlerin ihlali halinde, kişiliğin korunmasına yönelik anayasal ve yasal hükümler tüzel kişiler için mahiyetleri gereği uygulanamaz.

Tüzel kişiler belirli bir amaç çevresinde toplanan kişi toplulukları veya belirli bir amaca tahsis edilen mal toplulukları olduğundan, tüzel veya ana sözleşmesinde yazılı amaç yönündeki işlemlerle ilgili faaliyet göstererek varlık kazanabilmesi için iradesini açıklayan, işlemleri yapan ve yürüten organa ihtiyacı vardır. Amaç yönünde çeşitli görevler üstlenen organlar tek bir kişiden olabileceği gibi kurul biçiminde de oluşabilir.

Organ tüzel kişinin ayrılmaz bir parçası olduğundan, ayrı ve bağımsız bir varlığa sahip değildir. Organın yapmış olduğu davranış ve eylemler gerçek veya tüzel kişilerce yapılmış kabul edilir. Bu bakımdan gerçek veya tüzel kişilerce yapılmış kabul edilir. Bu bakımdan gerçek ve tüzel kişiler arasında fark yoktur. Tüzel kişinin fiil ehliyetini kazanabilmesi organının varlığına bağlıdır (MK. m. 47). Organlarca yapılan hukuki işlemler tüzel kişiler için bağlayıcıdır (MK. m. 48 / 2).

Tüzel kişi ve organları yalnızca bir düşünce modeli, bir teknik hukuk kavramı olduğundan, gerçek kişilerde olduğu gibi maddi ve biyolojik bir varlık olarak sağlık, hayat ve vücut bütünlükleri yoktur. Ortak amaç doğrultusunda organize olarak biraraya gelmiş olan kişi birliğini teşkil eden tüzel kişilerin vücut bütünlükleri, sağlık ve hayatları kişilik haklarının konusunu oluşturan kişisel değerlerin dışındadır. Dolayısıyla kişilik haklarının ihlali halinde, uygulanacak yasal koruma hükümlerinden tüzel kişiler bu alanda yararlanamazlar.

Vücut, hayat ve sağlık yönünden tüzel kişinin değil; ancak dar anlamda tüzel kişiliğe mensup kişilerin bireysel olarak korunması söz konusu olabilir. Zira tüzel kişinin organı durumunda bulunan gerçek kişilerin vücut, sağlık ve hayat gibi kişisel değerlere zarar vermesi,

(25) Bkz. 4 HD. 27.3.1979, 13013/4136 (YKD 1970/2 s. 216).

(26) Bkz. 13 HD. 14.3.1983, 7237/1783 (YKD 1983/7, s. 1036).

tüzel kişinin amacı yönündeki çalışmalarını engelleyebilir. Zarar veya tecavüzün büyüklüğüne göre, tüzel kişi etkili çalışma gücünü yitirebileceğinden, amacın kısmen veya tamamen gerçekleştirilmesi mümkün olmayabilir, hatta imkansız olabilir. Örneğin bir tüzel kişinin önemli bir yöneticisi veya üyesinin kişisel değerlerine yönelik ağır ihlaller, tüzel kişiliğin önemli derecede zarar görmesine neden olabilir. Kanımızca tüzel kişinin organını oluşturan gerçek kişinin vücut, hayat ve sıhhati gibi kişisel değerlerine yönelik tecavüzler halinde, tüzel kişilik adına değil, organ durumunda bulunan gerçek kişi hakkında tazminat hakkı tanınması daha isabetlidir.

b) Özgürlükler

Kişiliğin korunması ile özgürlüğün korunması arasında sıkı bir ilişki vardır. Kişisel değerlerin korunması bu yöndeki özgürlüğünde korunmasını içerir. Buradaki özgürlük dar anlamda vücutça hareket serbestisi, serbest faaliyet ve davranış özgürlüğüdür.

Tüzel kişilerde gerçek kişiler gibi çeşitli faaliyet alanlarında değişik faaliyetlerde bulunurlar. Gerçek kişiler vücutça hareket serbestisine sahiptir. Oysa vücut tüzel kişinin sahip olmadığı bir varlık (değer) tir. Bu anlamda tüzel kişiler vücutça hareket serbestisine sahip değildir. Vücutça hareket serbestisinden ancak tüzel kişinin fertlerinin kişilik haklarının zedelenmesi halinde sözedilebilir.

2- Dernek Kurma ile Ticari İşletme Hakkı Yönünden

a. Dernek Kurma Hakkı Yönünden

Dernekler nitelik olarak insan topluluğu olan ve ortak bir amaç güden tüzel kişilerdir. Derneklerin asıl amacı kazanç paylaşmak değildir. Dernekler Medeni Kanunda "cemiyet" olarak ifade edilmiş ve 53 ila 72 nci maddeler arasında düzenlenmiştir. Bununla birlikte dernekler ayrıca 2098 sayılı "Dernekler Kanunu" ile özel olarak düzenlenmiştir.

Dernek kurma ile ilgili 1982 Anayasasının "dernek kurma hürriyeti" başlığını taşıyan 33 üncü maddesinin ikinci fıkrasında "Dernek kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir" şeklindeki temel düzenleme ışığında anayasasının dernek kurma hakkı bakımından gerçek kişilerle, tüzel kişiler arasında bir ayrım yapmadığı, dolayısıyla tüzel kişilerinde dernek kurma hakkına sahip olduğu söylenilebilir.

Esas itibarıyla tüzel kişiler yaradılışı gereği yalnızca insanlara özgü ve kendileri için kapalı olanlar dışındaki diğer haklara sahip olabilecekleri kabul edildiğinden, (MK. 46) özel hukuk bakımından dernek kurma hakkı tüzel kişilere kapalı olmayan haklardandır. Bu haklara sahip olan tüzel kişilerin de dernek kurabilmeleri veya derneklere üye olmaları mümkündür. Medeni Kanunda ve Dernekler Kanununda tüzel kişilerin "kurucu" olabileceği açıkça ifade edilmemesine rağmen, vakıfların bu hakka sahip olduğu kabul edildiğinden, sisteme uygunluk açısından, dernekler içinde aynı sistemin kabulü isabetli olacaktır (27).

İsviçre hukukunda eski doktrinde tüzel kişilerin medeni haklardan yararlanma ehliyeti mali haklarla sınırlandırılmıştır. Federal mahkeme tarafından verilen kararlarda tüzel kişinin dış dünyadaki mevkiini koruması ve haklarına saygı gösterilmesi bakımından genel bir talep hakkına sahip olması gerektiği ifade edilmiştir (28).

İsviçre Federal Mahkemesi, İsviçre'de İnsansever Topluluk Birliği adı altında kurulan bir derneğin üyelerinin isim ve adreslerinin, derneğin rızası olmaksızın bir adres satım firması tarafından satılması nedeniyle açılan durdurma ve önleme davasıyla ilgili olarak verdiği bir kararda; (29) tüzel kişilerinde ilke olarak kişilik haklarının korunmasından yararlanabilecekleri, aynen gerçek kişilerde olduğu gibi gizli veya özel bir alana sahip oldukları ifade edilmiştir. Federal Mahkeme ayrıca gizli ve özel alanla bu alan dışında kalan yaşam çevresi arasında ayırım yapılması gerektiğini bu ayırımın kişiliğin hukuken korunmuş alanını sınırlama imkanı sağladığı için yerinde olduğunu ifade etmiş, amacı insanlar arası ilişkilerin pekiştirilmesine hasredilmiş ve bu nedenle kamu oyunda yeterince yer edinememiş bir dernekte üyeliğin dernek üyelerinin özel alanlarına dahil bir husus saymış ve dernek içindeki üyeliğin, her bir üyenin korunan kişilik hakları içine girdiğini ifade etmiştir. Federal mahkeme sonuç olarak tamamen özel bir topluluk olan derneğin üye listelerinin çevrede duyurulmasını ve çoğaltılmasını, hem üyelerin hem de derneğin özel yaşamlarının zedelenmesi anlamına geldiğinden hareketle, ticari iş temeline dayanan

(27) Bkz. *Zevkililer*, s. 416; *Özsunay*, s. 118 vd.; *Oğuzman / Selici*, s. 111 vd. *Özsunay Ergun*, Tüzel Kişiler Dernek Kuramazlar mı? "Milliyet" 25.4.1973 sayı 9149.

(28) *Egger*, s. 31.

(29) *Ulusan İlhan*, Bir Derneğin Kişilik Haklarının Zedelenmesi ile ilgili 3 Haziran 1971 Tarihli İsviçre Federal Mahkemesi Kararı, *Mukayeseli Hukuk Araştırma Dergisi*, 7/10.1973 S. 209 vd.

saldırımın hukuka aykırı olduğunu, önleme ve tespit davasının dernek ce açılacağı içtihadında bulunmuştur.

Esas itibariyle kararda değinildiğinin aksine tüzel kişiliğin özel ve gizli alanını üyelerini de kapsayacak şekilde geniş tutmak isabetli olmaz. Zira bir olayın, derneğin faaliyet ve yarar alanı ile dernek üyesinin yaşam çevresi içinde gerçekleşmesi, tüzel kişiliğin kişilik haklarının kendini oluşturan gerçek kişilerin haklarından bağımsız olması, tüzel kişi olmanın tabii bir sonucu olarak kabul etmek gerekir.

Derneklerde bir tüzel kişi olduğuna göre, bu varlıklara yöncien her türlü saldırılara karşı hukuksal koruma yollarına başvurulabilmelidir. Bu anlamda derneklerin sır yaşamında ihlallere karşı hukuksal koruma araçları ile korunmalıdır. Esas itibariyle dernekler tüzel kişi olduklarından olayla gerçek kişiler gibi ilgilidirler. Nasıl ki gerçek kişi kendi hayatında bireysellik ve karakterli olmayla ilgiliyse, tüzel kişi olan dernekte, kendi gelişimi şahsiyeti ile ilgilidir. Tüzel kişiler içinde gizlilik (sır yaşamı) önem taşır. Bu gizliliğin üyeler tarafından paylaşılması halinde gizlilik tüzel kişiliğin sırrı olur. Bu sırrın dernek üyeleri dışındaki kimselere karşı korunması şahsiyetin korunması sınırları içinde olur.

b. Ticari İşletme Hakkı Yönünden

Ticari işletme ticari ortam ve işlemlerin gelişmesi sonucu ortaya çıkan bir kavram olup ekonomik teşebbüsün bir dalıdır (30). Doktrin ve mahkeme kararlarında kişiliğin korunmasının iktisadi ve ahlaki karar verme serbestisini de kapsadığı genellikle kabul edilmektedir (31). Gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerde de bir tarafın iktisadi geleceğini ağır bir biçimde tehlikeye sokabilecek sözleşmeler, tüzel kişinin kişilik haklarına aykırı olduğu ölçüde hükümsüzdür. Başka bir deyişle, tüzel kişinin ekonomik alanda gelişme hakkının ciddi bir şekilde sınırlanması hukuka aykırıdır. BK. nun 19 uncu maddesi tüzel kişiler içinde uygulama alanına sahip olduğundan akit serbestisini kanunun emredici hükümlerine, ahlaka ve adaba, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı olmaması gibi durumlarla sınırlandırmıştır (32). Tüzel kişiler arasında yapılan ve konusu rekabet yapma yasağı olan sözleşme gereği, rekabet yapma yasağı borçlu tüzel kişinin ekonomik

(30) Özdemir, Necdet/Kınacıoğlu, Naci, Türk Ticaret Hukuku (Başlangıç Hükümleri) Ankara 1984, s. 26 vd.

(31) Bkz. Siebert (çev. Öztan), s. 221.

(32) Zeytinioğlu, s. 494 vd.

geleceğini tehlikeye sokması hallerinde hakim, tarafların ekonomik durumlarını dikkatli bir şekilde ve bilirkişiler aracılığıyla saptayarak gerektiğinde MK. m. 23 gereğince akdin geçersizliği yönünde karar verebilmelidir. Zira tüzel kişilerin kişiliklerini, ekonomik varlıklarının temellerini, ahlaki anlayışla bağdaşmayacak bir şekilde ekonomik bakımdan tehlikeye sokan sınırlamaların, aşırı olması halinde bu sınırlamaları öngören sözleşmeler geçersiz sayılmalıdır.

Nasıl gerçek kişiler kendi hayatlarında bireysellik ve ekonomik faaliyet serbestisine ve bu faaliyetlerle ilgili değerlere sahipse, tüzel kişiler de bu değerlere sahiptir. Gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerde de gizliliğin önemi vardır. Tüzel kişi ticari faaliyeti ile ilgili bir sırda sahipse ve bu sırrını tüzel kişilik olarak ortak ve özel yaşam alanı dışında, sır alanı içinde koruyorsa bu gizlilik, tüzel kişinin sırrını ifade eder. Böylelikle tüzel kişilerin ekonomik alanda, örneğin işletmesindeki müşteri kayıtlarında, özellik taşıyan gizli bilgiler sır alanına dahildir.

Tüzel kişinin sır alanı, tüzel kişiliğin kendisi veya güvendiği kişiler dışında herkese karşı kapalı tutmak istediği alan olduğundan, bazı alanları başkalarının bilgi ve ilgi alanı dışında gerçekleştirmek isteyebilir. Böylece serbestçe hareket ederek yaratıcı gücünü geliştirebilir ve kullanabilir. Sır alanı da tüzel kişinin yaşamının bir parçası olduğundan MK. m. 24 çerçevesinde ayrı bir kişisel varlık olarak korunur.

Doktrinde ifade edildiği gibi (33), bir sırrın hukuksal korumadan yararlanabilmesinin imkan dahilinde olması için, başkalarına açıklanabilir nitelikte olup olmasının önemi yoktur. Sır alanına giren bir olay ancak MK m. 23 sınırları içinde kişinin rızasıyla açıklanabilir. Bu açıklama ile olay sır olma özelliğini kaybeder. Lebnann'a göre (34) eğer bir kimse kendi gizliliğini kendisi korumazsa, başkasından korunmasını bekleyemez. Tacirin sır alanına giren ticari dosyalarını başkalarına vermesi halinde başından bunun gizlenmesini isteyemez. Her kim mesleki faaliyetlerde bulunuyorsa kural olarak edindiği bilgi ve tecrübelerini gizli tutmak zorunda değildir. Bunları kullanabilir ve açıklayabilir.

Bir olayın sır alanına giren ve hukuki korumadan yararlanan bir sır olabilmesi için, objektif ve subjektif şartların varlığı aranır. Üçüncü

(33) **Kılıçoğlu Ahmet**, Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın-Yoluyla Saldırlardan Hukuksal Sorumluluk. Ankara 1982 s. 85 vd.

(34) **Lebnann, Herbert**, Persönlichkeitsschutz Juristischer Personen. AcP s. 281 vd.

kişilerle ilgili objektif şarta, göre olayın veya davranışın herkesce izlenebilir ve bilinebilir olmama özelliğine sahip olması gerekir. Bir olayın veya varlığın tüzel kişinin sır alanına girebilmesi için varlığı zorunlu subjektif şartta olayı veya varlığı gizli tutma iradesidir. Bu irade tüzel kişi adına yapılan beyanlardan anlaşılabilir. Tüzel kişinin gizli tutma iradesi hayat tecrübelerinden zımnen anlaşılabilirdiği gibi, menfaat durumlarından hareketle de anlaşılabilir. Örneğin tüzel kişinin işletmesine bağlı ticari faaliyetleriyle ilgili özel öneme haiz belgeleri, işletmenin mali durumu ile ilgili kayıtların gizli tutulmasındaki menfaatinin varlığı açıktır.

aa. *Sınai Resim ve Modeller*

Türk hukukunda sınai resim ve modeller hakkında bir kanun yoktur. Sınai mülkiyetin konusu olan resim ve modeller, İhtira Beratı Kanununda da düzenlenmiş değildir. Sınai resim ve modeller konusunda yalnızca 1965 tarihli bir kanun tasarısı hazırlanmış ancak kanunlaşmamıştır.

Tüketiciyi tatmin etmek ve talep artışı sağlamak amacıyla, sanayide imal edilen nesnenin dış görünüşüne estetik ve güzellik vermek amacıyla imal edilen mala, kendine özgü ve orjinal şekiller verilmektedir. Bu tip imalatlara sınai model adı verilmektedir. Sınai modeller özgün çizgi ve renklerle, orjinal şekillerden oluşmaktadır. Sınai resimler ise çeşitli şekillerin teknik ve estetik olarak bir amaç doğrultusunda biraraya getirilmesiyle oluşmaktadır (35).

Sınai resim ve modeller hakkında ayrı bir kanun bulunmadığından haksız rekabete ilişkin TK. m. 56 vd. hükümler ile, genel hükümler çerçevesinde korunmaktadır. Hukuken bir sınai model veya resmin korunabilmesi için, iki yapıcı unsur olan yeni ve orjinal olma özelliğine sahip olması gerekir. İsviçre hukukunda orjinalite; eser sahibinin sonuca yönelik basit faaliyetinin üstünde elde edilen yaratma olarak anlaşılmaktadır. İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında da nesnenin şeklinin kullanılan malzemenin tabii ve zorunlu sonucu ise model olarak korunamayacağı, ayrıca şeklin kullanım amacının estetik

(35) Resim ve modellerin tanımı 30 Mart 1900 tarihli sınai model ve resimlere ilişkin İsviçre Federal Kanununda şu şekilde ifade edilmiştir. "Bir nesnenin sanayide imaline tıp hizmeti görebilecek her türlü renkli veya renksiz çizgi düzenlemeleri veya her türlü plastik şekiller bu kanun anlamında resim ve model olarak kabul edilirler". Diğer tasarılarıdaki tanımlar için bkz. **Yasaman Harndi**, Sınai Resim ve Modeller. Baüder 1984, C. XII, S. 2-3, s. 94.

etkisinden daha etkin ve estetik etki ikinci planda olması durumunda yine, model olarak korunmasının mümkün olamayacağı ifade edilmiştir.

Diğer sanat eserlerinden farklı olarak resim ve modeller sınai bir nesneye somut olarak uygulanabilmektedir. Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin 1983 tarihli Paris Sözleşmesinin 2 Haziran 1934 tarihinde Londrada değiştirilen metnin 1 inci maddesinde resim ve modellerle ilgili olarak şu hükme yer verilmiştir: "Sınai mülkiyetin himayesinin mevzuu, ihtira beratları, faydalı modeller, sınai resim ve modeller, fabrika veya ticaret markaları, ticaret ünvanları mevrit işaretleri veya menşe ünvanları ve gayri kanuni rekabetin men'i ve tecziyesidir" (36). Ayrıca Dünya Fikri Mülkiyet Örgütünü kuran 14 Temmuz 1967 tarihinde Stockholm da imzalanan sözleşmeye Türkiye 1975 yılında katılmıştır. Bu sözleşmenin 2 inci maddesinin sekizinci bendinde sınai resim ve modeller, fikri mülkiyet başlığı altında düzenlenmiştir (37).

İsviçrede fikri haklar ile korunan bir eserin resim ve modeller hakkındaki kanun ile korunması mümkün olduğu hükme bağlanmıştır.

Türk hukukunda Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 8nci maddesinde "aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, memur, hizmetli ve işçiler, işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin sahipleri, bunları çalıştıran veya tayin edenlerdir. Bu kaide tüzel kişilerin uzuvlarına da şamildir" denilmek suretiyle gerçek kişiler gibi tüzel kişilerinde, eser sahibi olabileceği ifade edilmiştir. Kanuna göre tüzel kişilerin organları tarafından meydana getirilen eserler üzerindeki telif haklarını ileri sürebilmeleri, bunların tüzel kişi tarafından kendi isim ve ünvanı altında, umuma arz edilmiş veya yayınlanmış olmasına bağlı bulunmaktadır (38).

FSEK m. 4 ün son bendine göre "Güzel sanat eserleriyle 2 inci maddenin 2 inci bendinde sayılan eserlerin diğer kanunlara göre sınai model ve resim olarak korunması fikir ve sanat eserleri olmak sıfatlarına hâlel getirmez" denilmektedir. FSEK'dan tüzel kişilerin kişilik haklarından olan sınai resim ve modellerin korunmasından yararlanabilmek için önceden bir formalitenin yerine getirilmesinin gerekme-

(36) Ayrıntılı bilgi için bkz. **Dönmez, İrfan**, En son İçtihatlarla, Açıklamalı Markalar ve Haksız Rekabet Davaları, Ankara 1987, s. 322 vd.

(37) bkz. **Dönmez**, s. 297.

(38) Ayrıntılı bilgi için bkz. **Arslanlı, Halil**, Fikri Hukuk Dersleri, II Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul 1954, s. 64 vd.

diği, bu sonucun korumanın yaratma ile birlikte doğduğu doktrinde savunulmaktadır (39).

Resim ve modellerin kanun tarafından korunması için "yenilik" unsurunu içermesi gerekir. Bu yenilik bazı hallerde yeni bir buluş olabilir. Bir buluşun sözkonusu olması halinde İhtira Beratı Kanunu uygulanır. Patent lisans sözleşmesinin konusunu patent (İhtira beratı) oluşturur. Patent kavramı buluş sahibinin hukuki durumunu gösterdiğinden patent üzerindeki haklar intifa ve rehin gibi aynı haklara konu olduğundan, patent hukuki durumun hamilinin haksahibi olmasını ifade eder (40).

bb. Markalar ve Ticaret Ünvanı

Kişisel varlıklar yalnız maddi varlıkları değil aynı zamanda manevi varlıkları da kapsar. Bu varlıkların kapsamının çizilmesi bir başka deyişle sınırlarının tespitinin güçlüğü karşısında, doktrinde kişilik hakları değişik yollarla tayin edilmektedir. Federal mahkeme tarafından verilen bir kararda, bir kimseyi ferdileştirmeye hizmet eden bütün varlıkları kişilik hakları arasında saymak gerektiği ifade edilmektedir.

Egger (41) tarafından yapılan kişisel varlıklarının sınıflandırılması doktrin tarafından benimsenmiştir (42). Bu sınıflandırmada kişisel varlıklar iç ve dış kişisel varlıklar olarak ikiye ayrılmış, toplumsal yaşam sonucu ortaya çıkan değerler dış kişisel varlıklar olarak nitelenmiştir. Bir kimsenin toplum içinde edindiği yeri ve durumunu tayin eden dış kişisel varlıklar arasında meslek ünvanları, ticaret markaları, armalar ve bunların dışında kalan diğer ticari tanıtma araçları gibi kişiyi tanıtma araçları yer almaktadır.

Marka, 551 sayılı Markalar Kanununda düzenlenmiştir. Markalar Kanununun 1 inci maddesinde düzenlenmiştir. Marka bir nesnenin ve özellikle ticari malların tanıtımında, benzerlerinden ayırt edilmesini sağlayan işaretlerdir. Marka bir şekil, çizgi, resim veya kelime olabilir. Bunların marka olarak hukuken korunabilmesi için, kamu yararına, ahlaka, adaba aykırı olmamak, milli duyguları zedelememek, haksız

(39) **Yasaman**, s. 95; ayrıntılı bilgi için bkz. **Aylter, Nuşin**, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara 1972, s. 46-47.

(40) Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ortan, Ali Necip**, Patent Lisans Sözleşmesi, Ankara 1979 s. 15 vd.

(41) Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 6.

(42) **Özsunay**, Gerçek Kişiler, s. 98 vd.

olarak kamuyu aldatmaya elverişli olmamak ve gereken hallerde izin almak gerekmektedir. (43).

Markalar Kanununun 2 inci maddesinin a bendinde "Gerçek veya tüzel kişiler tarafından münferiden veya müstakilen kullanılan marka "ferdi marka"dır." denilmek suretiyle, tüzel kişiler tarafından kullanılan kişilik haklarının bir parçası olan markalar, kanunda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Marka sahibinin hakları Markalar Kanununun 17 inci maddesinde açıklanmıştır. Kanuna göre tescil edilmiş bir markanın sahibi kanundaki koruma süreleri içinde "o markayı sicilde gösterilen şekli ile tescilin kapsamına giren emtia ve ambalajları üzerine koymak, emtiayı satmak, dağıtmak veya diğer bir şekilde ticaret sahasına çıkartmak ve markayı ticari evrakta, gazetelerde veya sair reklamlarda kullanmak, lisans vermek veya devretmek" yoluyla kullanma haklarına sahiptir.

Marka sahibinin bu haklarına yönelik dış ihlaller halinde alınabilecek önlemler ve açılacak davalar aynı kanunun 47 ve onu takip eden maddelerinde düzenlenmiştir. Hak sahibi dışındaki kişiler tarafından, markanın biçim ve anlam itibariyle eşini kullanmak veya ilk bakışta farkına varılamayacak kadar değiştirilmiş şekliyle aynen kullanmak, (iltibas) yaratmak, birbaşka deyişle başkasına ait markayı aldatıcı benzerlik meydana getirecek şekilde benzerini taklit ve tagyir ederek kullanmak, satmak dağıtmak gibi fiiller markaya yönelik tecavüzlere örnek gösterilebilir.

Kanunda, marka sahibinin haksız tecavüzler nedeniyle uğradığı zararların karşılanmasını amaçlayan, tazminat davası açma hakkına öncelik verilmiş olmakla birlikte, uygulamada haksız tecavüzün önlenmesi ve kaldırılması (MK. m. 24) nı isteme hakkı yalnızca marka sahibi olma hakkına bağlı, yani marka sahibi olmak yeterlidir (Markalar K.m. 49).

Ticaret ünvanları marka olarak alınmasa dahi TK m. 41 vd. na göre korunmaktadır. Bununla birlikte ticaret ünvanı aynı zamanda marka olarak ta tescil edilebileceğinden, bu durumda markanın ticaret ünvanı olarak tescili halinde, ticaret ünvanı için markanın korunmasına ilişkin hükümler uygulanır. Ancak devredilme ile ilgili ferdi markalardan farklı olarak işletmeye bağlılık arzedeceğinden, ticari iş-

(43) Dönmez, s. 19 vd.

letmenin devr edilmesi halinde açıkça aksi kabul edilmiş olmadıkça ticaret ünvanı, marka olarak tescil edilmiş olması halinde bu marka dahi devredilmiş sayılacaktır (44).

3- Tüzel Kişilerin Şeref ve Haysiyeti

Tüzel kişiler insanlar gibi canlı varlıklar değildirler. Onlara hukuk düzeni tarafından kişi olma özelliği bazı sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle verilmiştir. Tüzel kişiler yaradılış gereği insana has olan kişisel değerler dışında, gerçek kişiler gibi kişilik hakkına sahiptir. Gerçek kişiler gibi tüzel kişilerinde şeref ve haysiyeti gibi kişisel değerleri ve bunlardan oluşan kişilik hakları vardır. Şeref haysiyet ve özel yaşam hakları MK. m. 24 de düzenlenen şahsiyet hakları arasında yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu haklar mutlak haklardan olduğundan herkese karşı koruma imkanı sağlar.

Yargıtay konuyla ilgili olarak verdiği bir kararda bu özellik şu şekilde ifade edilmiştir. "Kişi, kişilik hakkının tanınmasını ve ona saygı gösterilmesini kişisel değerlerde bir ayırım yapılmaksızın herkese karşı ileri sürebilir" (45).

Şeref denildiğinde kişinin sosyal ve ahlaki değeri, davranışları ve tutumu anlaşılır. İçtimai değerler toplamı şerefın temelidir. Şeref ve haysiyet bir kimsenin objektif olarak toplum tarafından bir değer yargısından geçirilmesi sonucu elde ettiği tüm manevi değerler toplamından ibarettir. Doğuştan kazanılan saygınlık ve itibar dışında birçok şahsiyet değerleri sonradan kazanılabilir. Kişinin sonradan kazandığı toplumsal değerler bütünü yetenekleri ölçüsünde de olabilir. Doktrinde (46) saygınlık ve itibar, şeref ve haysiyet ve dar anlamda saygınlık ve itibar olarak ayırım yapılmakta ve şahsın mesleki veya ticari yeteneği gibi yetenekleri ikinci gruba dahil edilmektedir. Doktrinde (47) şeref ve haysiyet ayrıca iç ve dış şeref ve haysiyet olarak ayırım yapılmaktadır. Bu ayırma göre iç şeref ve haysiyetin, dış şeref ve haysiyetten farklı olarak yere ve zamana göre değişiklik göstermeyeceği ve üçüncü kişilerce ihlal edilemeyeceği yönündeki düşünce kabul görmektedir.

Bir tüzel kişiliğin sosyal değeri doğrudan ekonomik şöhreti ile de bağlantılıdır. Hukuken korunan kişinin kişisel yargısı değil, toplu-

(44) Konuyla ilgili Yargıtay kararları hakkında bkz, **Dönmez**, s. 95 vd.

(45) 4.HD, 30.5.1983, 4708/5665; YKD 1983/7-12 s. 1307.

(46) **Özsunay**, Gerçek Kişiler s. 125 vd.

(47) **Özsunay**, Gerçek Kişiler, s. 126; **Dural, Mustafa**, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, İstanbul 1977, s. 128.

mun kişi hakkındaki objektif değer yargısıdır. Hukuki korumanın asıl amacı budur. İç şeref ve haysiyet hukuki korumadan yararlanamaz. Tüzel kişinin şeref ve haysiyetini koruma sahası genel değildir.

Tüzel kişinin ekonomik faaliyetini yürütürken kazandığı saygınlık onun kişisel değerleri içinde yer alır. Ticari şeref ve haysiyetin çiğnenmesi, onun ekonomik yaşam içindeki yerini ve durumunu sarsabilir. Örneğin bir şirkete, yerli malların sergilenmesine izin veren fuarda yabancı mallar sergilediği için fuardan atılmakla veya bir şirketin ticari işlerde kirli paralar kullanmakla itham edilmesi, doktrinde (48) haklı olarak ifade edildiği gibi hukuksal şeref ve haysiyete saldırı niteliği taşır.

Genel şeref ve haysiyette toplumsal değer ölçüsü herkes için aynı nitelik taşımaktadır. Oysa özel şeref ve haysiyette değer ölçüsünde esas tutulan ilgilinin yaşı, cinsi, madeni hali gibi kişisel durumu veya onun mesleği, işi gibi sosyal durumuna göre değiştiğinden, nitelikleri gereği gerçek kişilere özgü olduğundan, tüzel kişiler için bu gibi kişisel ve sosyal durumlar sözkonusu olamayacağından, bunlara ilişkin şeref ve haysiyete sahip olmaları da sözkonusu değildir.

İsviçre Federal Mahkemesi tarafından verilen bir kararda "club Mediterranee" adındaki seyahat şirketinin ismi, baskı ve terörün uygulandığı bazı akdeniz ülkelerine tatil gezileri düzenlemesi nedeniyle "club medityrannis" (terör kulübü) olarak karikatürize edilmesini şirketin şeref ve haysiyetini ihlal ettiği yargısına varmıştır. Esas itibarıyla şirketin, baskı ve terörün uygulandığı ülkelere turizm yoluyla döviz sağladığı şeklinde bir itham sözkonusu olduğundan bu itham; şirketin ticari şeref ve haysiyetine yönelik haksız ve ağır bir tecavüz teşkil eder.

Ekonomik itibarda tüzel kişinin şeref ve haysiyetinin bir görüntüsüdür. Tüzel kişinin ekonomik faaliyetleride toplum tarafından değerlendirilmektedir. Tüzel kişiliğe sahip bir şirketin ödeme gücüne ilişkin değerlendirmeler, o tüzel kişinin toplumsal şeref ve haysiyeti ile yakından ilgilidir. Kredi toplum tarafından ödeme, gücü ile ilgili olarak izafe edilen bir değer olması nedeniyle, bu değeri azaltan veya ortadan kaldıran kişiliği ihlale yönelik açıklamalar şeref ve haysiyete tecavüz niteliği taşır. Örneğin tüzel kişinin iflas ettiği mal varlığının haczedildiği, mal varlığını yitirdiğine yönelik kötüniyetli ve yanlış açıklama-

(48) Kuluçoğlu, s. 65.

lar ekonomik şeref ve haysiyeti ihlal eder. Basın yoluyla düşünceler yazı, resim veya her ikisi ile birlikte açıklandığında, şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelikte olan basın açıklamasında, bu araçlar kullanılarak kişiliği ihlale yönelik haksız fiillerde bulunmaktadır.

Doktrinde de (49), ifade edildiği gibi basın yoluyla, şeref ve haysiyetin ihlali, tüzel kişinin ihlal edilen bu değerleri bakımından daha ağır sonuçlar doğurur. İhlalin ağırlığı; açıklamada bulunan kişi, açıklamanın şekli, kullanılan ifadeler, okuyucu sayısı ve şeref ve haysiyetin türü bakımından az veya daha çoktur.

Tüzel kişinin kişilik haklarından olan onur ve saygınlığı onun korunması için değerlerinin başında gelir. Bu nedenle tüzel kişi onur ve saygınlığından vazgeçemeyebileceği gibi, bu değerlerini hukuka ve ahlaka aykırı olarak sınırlayamaz. Ayrıca onur ve saygınlığına yönelik olarak yapılacak tecavüzler karşısında dava açmayacağını, maddi veya manevi tazminat talebinde bulunmayacağına ilişkin önceden yapılan beyanlar tüzel kişi için bağlayıcı değildir. Aksi halde yapılan sözleşme geçersizdir. Buna karşılık aşırı olmayan sınırlamalar geçerlidir. Örneğin belirli bir malı yalnızca kendisi üreten ve bu konuda çeşitli üretim sınırlarına sahip olan işletme, bu sınırlarını haksız olarak ele geçirecek malın üretim imkanlarını başkalarına da tanıyarak yalnızca bu nedenle kendisinin ekonomik çöküşünü sağlama niteliğinde olan saldırılara, rızasını içeren iradesi hukuken tanınmaz. Zira bu aşırı şekilde kişilik haklarının sınırlaması olur.

Buna karşılık tüzel kişi işletmesiyle ilgili hangi malı yılda sayı olarak ne kadar ürettiği, işletmesinin büyüklüğü ve iş ilişkileri gibi konuların yayınlanmasına rıza göstermesi halinde bu, kişilik haklarının aşırı bir sınırlaması olarak değerlendirilemeyeceğinden, açıklanan iradeye hukuken geçerlik tanımak yerinde olacaktır (50).

Tüzel kişinin çevresinde kazandığı itibarı aşağılayan yazılı, sözlü veya görüntülü beyanlar, şu veya bu vasıflara sahip olmadığına ilişkin yayınlar, kişilik haklarından şeref ve haysiyete yönelik tecavüz olarak kabul edilmelidir. Tüzel kişinin şeref ve haysiyeti yanında onun toplumsal itibarı, ticari itibarı da MK. nun 24. üncü maddesindeki korumadan yararlanır. Ayrıca Ceza Kanununda kişinin şeref, haysiyet ve itibarının korunmasına yönelik hükümler (TCK m. 480-490) bulunmaktadır.

(49) Bkz. Kılıçoğlu, s. 79-81; Tandoğan, s. 8; Karayalçın, s. 252 vd.

(50) Bkz. Zeytinoglu, s. 208 vd.; Zevkililer, s. 341 vd.; Tandoğan, s. 24 vd.

Kişinin şeref, haysiyet ve itibarını ihlal edici belirli olay iddiası şekli suçlama niteliğinde olabileceği gibi, karalama, iftira, gerçeğe aykırı isnatlar niteliğinde de olabilir. Bir olayın açığa vurulması, yayılması, olay iddiası, eğer iddia olunan olay gerçek ise kural olarak olayın bildirilmesi ve yayınlanmasında, hukuka aykırılık iddiası ileri sürülemez. Bununla birlikte haberin haklı çıkarların korunması amacına yönelik olmayıpta, hukukun veya genel ahlakın izin vermeyeceği ölçüde bir amaç güdülerek yayınlanmış olması halinde hukuka aykırılık sözkonusu olabilir. Ayrıca hukukun belli gerçeklerin her zaman söylenmesine izin verdiği de her zaman söylenemez. Basın özgürlüğünün varlığı gerçeğe aykırılıkları haklı hale getiremez.

Kişilik haklarından şeref ve haysiyete saldırıda bulunanın, iyiniyetli olup olmadığına, veya kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın MK m. 24 üncü maddesinde öngörülen hukuki taleplerin hepsi ona karşı yöneltilebilir. Bir başka deyişle MK. m. 24 de ifade edilen hukuki taleplerin hepsi saldırıda bulunanın kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın ona karşı ileri sürülebilir.

Federal Mahkemenin içtihatlarına göre (51) olayların müsbet değerlendirilmesinde, bu değerlendirmenin olayı haklı gösterebilecek ölçü içinde bulunmayı ve ifade ediliş tarzı yönündende, gereğinden fazla abartılı olmaması gerekir. Buna karşılık, gerçek olaydan başka bir olayın oluştuğu hissini uyandırıcı ve değerlendirmede genel sonuçlar bakımından çok ileri sayılabilecek ifade tarzları şeref ve haysiyeti ihlal edici nitelik taşır.

(51) Zeytinoğlu, s, 213.

§3- TÜZEL KİŞİLERİN KİŞİLİK HAKLARININ KORUNMA YOLLARI

I- GENEL OLARAK

Tüzel kişiler insanlar gibi maddi-organik bir yapıya sahip olmadıklarından dolayı onların bedensel bütünlüğü, yaşamı, sağlığı gibi, maddi bedensel değerler üzerinde kişilik haklarının varlığı tabii olarak sözkonusu değildir. Bununla birlikte saygınlık, onur, sır çevresi gibi manevi nitelikteki kişisel değerlerle, mesleki ve ekonomik kişisel değerlere gerçek kişiler gibi tüzel kişilerin de sahip olduğu söylenilebilir. Tüzel kişilerin kişisel değerler üzerindeki kişilik haklarının korunması gerekir.

Kişiliği korumaya yönelik düzenlemelere yalnızca Medeni Kanunda yer verilmiş değildir. Kişilik hakları başta Anayasa olmak üzere (A.Y. m. 10, 14,17,40) Ceza Kanunu (m. 174-179; 181-186, 193; 194; 197-199; 201; 448 vd.) Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (m. 14-19, 81; 80-86). Basın Kanunu (m. 32-33), TRT Kanunu (m.19); 2238 sayılı Kanun (m. 2,3,5; 7,8,14). Tababet ve Şuabatı Sanatların Tarzı İcrasına Dair Kanun (m. 70) da kişiliğin korunmasına yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

Kişilik hakları çeşitli ülkelerde yalnızca kendi iç hukuklarında değil, aynı zamanda uluslararası hukuk alanında da, beyannameler, konvansiyonlar ve andlaşmalarla da korunmuştur.

1789 tarihli İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi kişiliğin korunmasıyla ilgili en eski belgelerden olan bu belgede insan haklarının vazgeçilmezliğine açıkça değinilmiştir. 1945 tarihli Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 55 ve 57 nci maddelerinde herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi gerektiği önemle belirtilmiştir. 1949 Avrupa Konseyi Statüsünün 3 üncü maddesinde her kişinin insan haklarından ve ana hürriyetlerden yararlanacağı ilkesine yer verilmiştir. 4 Kasım 1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8 nci maddesinin ilk fıkrasında "Herkesin özel yaşam ile aile yaşamına, konutuna ve kişisel yazışmalara saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Yine aynı sözleşmenin 10 uncu maddesinde şu ibareye yer verilmiştir. "... sıhhat veya ahlâkın başkala-

rının şöhret veya hakkının korunması, gizli haberlerin ifşasına mani olunması için tazyitler veya müeyyidelere tabi tutulabilir” (52).

Bu sözleşmelerin yanında uluslararası düzeyde bir takım kongrelerde toplantı ve seminelerde yeni sorunların ortaya çıkartılması ve çözümlerinin önerilmesi bakımından önem taşıdığı söylenilebilir.

Medeni Kanunun 23 ve 24 üncü maddelerinde BK. nun 49 uncu maddesinde yer alan düzenlemelerde, kişiliğin korunması genellik ve eşitlik ilkeleri açısından ele alınarak düzenlendiği söylenilebilir. Bu bakımdan gerçek kişiler gibi tüzel kişilerinde kişilik hakkına sahip olduğu esastan hareketle, bu hakları ve koruma yollarını Medeni Kanunda düzenlenen korumanın kapsamı içinde ele almak gerekir. Bir başka deyişle MK. nun 23 ve 24, 24/ a' BK. nun 49 uncu maddesinde yer verilen kişiliğin korunması ile ilgili düzenlemelerin tüzel kişileri de içine alacak şekilde kapsamlı olduğunu kabul etmek gerekir. Bu sonuç MK. nun 46 ıncı maddesindeki “Hükmi şahıslar, cins, yaş, hısımlık gibi yarıradılış icabı olarak ancak insana has olanlardan maada bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilir” şeklindeki düzenlemeden çıkmaktadır. Bu esastan hareketle, maddi-organik yapıya bağlı kişisel değerler dışında bulunan, ekonomik, mesleki, değerlere yönelik saldırılara karşı tüzel kişilerin kişilik haklarının yasalarla korunduğu, söylenilebilir.

II- KİŞİLİK HAKLARINI KORUMAYA YÖNELİK DAVA ÇEŞİTLERİ VE ÖZELLİKLE MANEVİ TAZMİNAT DAVASI

A- Dava Çeşitleri

Kişilik haklarına karşı haksız bir saldırıda bulunulan kişiye tanınan hukuki yollardan birisi de, saldırıda bulunana karşı dava açma hakkının tanınmış olmasıdır.

12 Mayıs 1988 gün ve 19812 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 3444 sayılı kanun ile Medeni Kanunumuzda şahsiyetin korunmasıyla ilgili 24 üncü maddede değişiklik yapılmış ve 24/ a maddesi eklenmiştir. Bu maddeye göre “şahsiyet hakkı hukuka aykırı olarak tecavüze uğrayan veya bir tecavüz tehlikesi karşısında bulunan kişi, tecavüze son verilmesini veya tecavüz tehlikesinin önlenmesini talep edebileceği gibi, sona ermesine rağmen etkisi devam eden teca-

(52) Özman, Aydoğan, İnsan Hakları ile İlgili Temel Metinler, Ankara 1968, s. 41-46.

vüzün, hukuka aykırılığının tespitini ve gerekiyorsa kararın yayınlanmasını ya da üçüncü kişilere bildirilmesini talep edebilir.

Maddi ve manevi tazminat davaları açma hakkı ile birlikte bu tecavüzden elde edilen kazançları vekaletsiz işgörme hükümleri uyarınca talep etme hakkı saklıdır.”

3444 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten önce MK. nun 24 üncü maddesiyle kişilik haklarına karşı yapılan tecavüzler için “Tecavüzün men’i ve maddi ve manevi tazminat” davaları açılabilmesine ilişkin yasal düzenlemeye yer verilmişti. Bununla birlikte doktrin (53) ve uygulamada “tespit ve içtinap davaları”nın da açılabilmesi hakkında tereddüt söz konusu değildi. Yeni eklenen 24/ a maddesiyle hangi davaların ne zaman açılabilmesi konusunda ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Kişilik haklarına yönelik saldırı halinde “tecavüze son verilmesi, bir tecavüz tehlikesi söz konusu ise “tecavüzün önlenmesi, sona ermesine rağmen etkisi devam eden tecavüzün varlığı halinde” tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti “ayrıca gereken hallerde” mahkeme kararının yayınlanması, ya da üçüncü kişilere bildirilmesi talep edilebilecektir. Bu tecavüzlerden bir zarar doğması halinde ise “maddi ve manevi tazminat davaları ile vekaletsiz işgörme hükümlerine göre” tazmin talebinde bulunulabilir. Bu davaların yanında MK. m. 24/ a maddesinde yer verilmeyen “sebepsiz zenginleşme davası” bulunmaktadır (54).

Bu davalarla ilgili olarak maddi ve manevi tazminat davası için kusur şartları arandığı halde, önleme, tespit, durdurma, vekaletsiz iş görme ve sebepsiz zenginleşme davaları için kusur şartı aranmaz.

Basın yoluyla şeref, haysiyete tecavüz halinde BK. m. 52 f. 3 deki şartların varlığı halinde, tecavüze uğrayan kimsenin kendi hakkını bizzat koruyabilmesi için; devlet yardımını zamanında isteyemeyecek durumda olması ve hakkını bizzat korumaması durumunda hakkın ortadan kalkması veya o hakkın kullanılmasının son derece güçleşmesi gerekir.

(53) **Zevkliler**, s. 493.

(54) Bu davalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Öztaş**, s. 135 vd. **Köprülü**, s. 295 vd.; **Zevkliler**, s. 349 vd.; **Caemmerer, Ernst von**, Alman Hukukuna Göre Kişiliğin Özel Hukuk Yönünden Korunması (Çev. **Özsunay Ergun**) MHAD Y.7. S.10., 1973 s. 78 vd.; **Kaplan**, s. 221 vd.; **Eren Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler-II, Ankara 1989, S. 371-373.

Basın açıklamaları süratle yayılarak etkilerini çok kısa bir süre içinde gösterdiğinden, basın yoluyla kişilik haklarına tecavüz halinde ihtiyati tedbirin, önemi artmaktadır. İsviçrede doktrinin çoğunluğu ihtiyati tedbire, kişilik haklarını koruma araçları arasında yer vermektedirler (55). Türk hukukunda ihtiyati tedbir ancak önleme ve durdurma davaları için sözkonusu olabilir. Önleme davası BGB § 826'ya göre ahlaka aykırılık nedeniyle caiz olmayan tehdit edici boykot tedbirlerine karşı savunmada ya da şeref ve haysiyete yapılan tecavüzler ile itibarı kırıcı iddialara karşı savunmalarda kabul edilmiştir (56). Özellikle uygulama tüzel kişilerin haksız rekabete ilişkin olarak ihtiyati tedbir yoluna başvurduğu görülmektedir. İhtiyati tedbir yoluyla geçici bir hukuki koruma sağlanmakla birlikte, bu yol kişiliğin korunmasında pratik bir önem taşır.

Alman hukukunda (57) başkalarının haklarına, düşünceyi özgürce açıklama hakkına ve kamunun bilgi edinme ve eleştiriye ilişkin çıkarlarına karşı kişiliğin korunmasının sınırlarını "değerlerin ve çıkarların tartışılması"nın belirlediği ifade edilmektedir.

Kişilik haklarının korunması çerçevesinde belirli kişisel değerler öylesine tartışmaya yer vermeyecek şekilde belirginleşmiş ve sağlamlaştırılmıştır ki bunlarda geleneksel kişisel haklar anlamında bir değerler sistemi oluşturduğu söylenilebilir.

Tüzel kişiliğin, kişiliğinin devlet eliyle korunmasına ilişkin yollar kural olarak ihlalde bulunan kimseye karşı belirli davaları açabilme şeklinde ortaya çıkar. Tüzel kişi yetkili organları veya temsilcileri aracılığıyla bağımsız yargı organları olan mahkemelere başvurarak kişilik haklarının korunması ister. Bu yolla açılan dava kişilik hakkına yönelik bir tecavüzün varlığının belirlenmesi olabileceği gibi, var olan tecavüzün ortadan kaldırılması amacına da yönelik olabilir. Henüz bir saldırıda bulunulmamakla birlikte, yakın bir gelecekte saldırıda bulunulacağı şüpheye yer bırakmayacak derecede açık olan hallerde, dava tecavüzü önleme (içtinap) amacını gerçekleştirmeye yönelik olabilir. Saldırının gerçekleşmesi nedeniyle doğan zararların giderilmesi için maddi veya manevi tazminat davası da açılabilir.

TK. nun 56 vd. maddelerinde haksız rekabete ilişkin davalara yer verilmiştir. Anayasanın 48 inci maddesinde de bir kimsenin mes-

(55) Bkz. Kılıçoğlu, s. 190 vd.

(56) Ayrıntılı bilgi için bkz. Caenmerer, s. 78.

(57) Caenmerer, s. 83.

lek, sanat ve ticaret hayatında kişilik haklarının korunması gerektiğine ilişkin anayasal bir düzenleme bulunmaktadır. Ekonomik rekabet şahısların iktisadi tamamîyetini yok etmemesi ahlaka, adaba aykırı bir şekilde haleldar etmemesi ve objektif hüsnüniyet kuralları çerçevesinde olmalıdır. TK. nun 58 inci maddesi haksız rekabet halinde saldırının men'inin izalesinin dava edilebileceğini öngörmektedir. TK. nun 58 inci maddesinde kusuru gerektiren ve gerektirmeyen davalar düzenlendiğinden, burada da durdurma ve önleme davasının yanında maddi ve manevi tazminat davaları açılabilir ve elde edilmesi mümkün menfaatler istenebilecektir.

Yargıtay (58) haksız rekabetle ilgili olarak verdiği bir kararda "Haksız rekabetin önlenmesi davası, tekrarlanma tehlikesi bulunan davranışlara engel olunması için tanınmıştır. Bu nedenle hukuka aykırı davranışın tekrarlanma tehlikesi var olduğu sürece önleme davası açılabilir" demektedir.

B- Manevi Tazminat Davası

Maddi tazminat davası gibi manevi tazminat davası da kişilik haklarını doğrudan değil, dolaylı olarak koruyan bir davadır. Tazminat davalarında haksız tecavüz son bulmuş olduğundan, davacı son bulan tecavüzdü kaynaklanan zararının telafi edilmesini sağlamak amacıyla talepte bulunur.

Doktrinde (59) manevi tazminat, zarar görenin kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilmenin, yani manevi zararın giderilmesi, tazmin ve telafi edilmesidir" şeklinde tanımlanmaktadır.

Hukuka aykırı olarak bir tecavüzde bulunulan kimsenin zararı malvarlığı yerine şahıs varlığından doğmuş olması hallerinde, uğranılan tecavüz nedeniyle doğan zarar manevi bir zarardır. Bununla birlikte kişilik haklarına yönelik olarak saldırıya uğrayan varlık ile bu saldırı sonucu meydana gelen zararı birbirinden ayırmak gereğinden hareketle şahıs varlığına yönelik olarak gerçekleşen tecavüz sonucu doğan zarar, maddi veya manevi zarar olabilir. Esas itibarıyla manevi zarar şahıs varlığına karşı tecavüz sonucu oluşan zarardır. Sonuç olarak kişilik değerlerine yönelik tecavüzdü doğan zarar maddi veya manevi olabileceği gibi sadece manevi zararda doğmuş olabilir.

(58) HGK. 19.2.1969 66-485/130 (Batıder, C V, S. 3 s. 603).

(59) Eren, s. 369.

Türk Medeni Kanunuyla, Borçlar Kanununda düzenlenen çeşitli maddelerde manevi zarar ve bu zararın karşılanmasına yönelik manevi tazminat düzenlenmiştir. Manevi tazminatın mahiyeti ve fonksiyonu gözönüne alınarak kanun koyucu tarafından 1988 yılında 3444 sayılı kanunla MK. nun 24 üncü maddesinde değişiklik yapılarak 24/ a maddesi, yeni bir madde olarak düzenlenmiş, ancak bununla yetinilmemiş ayrıca BK. nun manevi tazminatla ilgili bulunan 49 uncu maddesinde de değişiklik yoluna gidilmiştir.

MK. nun 24/ a ve BK. nun 49 uncu maddesinde değişiklik yapılmadan önce, bu iki maddenin nasıl telif edilebileceği sorunu bulunmaktaydı. Bu sorun genel hüküm özel hüküm ayırımından kaynaklanmıştır. Zira MK nun 24 üncü maddesinin ikinci fıkrasında manevi tazminat talebinin ancak kanunda öngörülen belirli hallerde kabul edilebileceği ifade edildiği halde, BK. nun 49 uncu maddesinde de bu şekilde bir sınırlama getirilmemiştir.

MK. ve BK. nunda yapılan değişiklikle bu sorun ortadan kalkmış, MK. nun 24a/ II nci maddesi ile manevi tazminat davası açma hakkı saklı tutulmuş ve bu davanın açılacağı haller MK nun 25, 85, 143/ II, 126/ II, 305, BK 47 de ayrıca özellikle sayılmıştır. Bununla birlikte BK. nun 49 uncu maddesine göre kişilik hakkı, hukuka aykırı olarak saldırıya uğrayan kişi manevi bir zarara uğraması hallerinde, bu zararını karşılamak amacıyla manevi tazminat adı altında belirli bir miktar para ödenmesi için talepte bulunabilir. BK. nun 49 uncu maddesi genel hüküm olduğundan bu maddeye dayanılarak MK. ve BK. nu ile korunan kişilik değerleri dışındaki kişilik değerlerine tecavüz edilmesi hallerinde, manevi tazminat davası açılabilecektir (60).

Manevi tazminat davasında kişilik değerlerine yönelik tecavüzdən doğan manevi zararın tazmin edilmesi amaçlanmaktadır. Manevi tazminat davasının açılabilmesi zararın gerçekleşmesi, bir başka deyimle zararın doğmuş olmasına bağlıdır. Hakim, BK. nun 49 uncu maddesi gereğince manevi tazminat olarak belirli bir miktar para verilmesine hükmedebileceği gibi, hükmün ilan edilmesine de karar verilebilir (61).

(60) Bkz. Öztan, s. 139; Ataay, s. 122; Eren, s. 370.

(61) Konu ile ilgili Yargıtay kararında şöyle denilmektedir. "BK.nun 49 uncu maddesi gereğince kişisel çıkarları (hakları) halele uğrayan kimse manevi tazminat isteyebilir. Böyle bir kimseye bir miktar para ödenmesi ruhsal acılarını kısmen de olsa giderme amacını güder. MK.nun 24. maddesinde belirtilen esas kurala göre kişisel çıkarları haksız tecavüze uğrayan kimse ancak yasanın gösterdiği hallerde mane-

Doktrinde manevi tazminatın maliyeti ve fonksiyonunu açıklamaya yönelik çeşitli görüşler ileri sürülmekle birlikte, bu konuda görüş birliği bulunmamaktadır. Manevi tazminatın fonksiyonu ile ilgili olarak, esas itibarıyla üç görüş ileri sürülmektedir.

Ceza görüşünü savunan yazarlar manevi tazminatın cezalandırıcı ve önleyici niteliğinden hareket etmekte, para olarak ödenen manevi tazminatlar, haksız fiil failinin cezalandırıldığını bunun ise bir çeşit özel hukuk cezası olduğunu ve bunun mağdur lehine olan bir cezalandırma olduğunu ileri sürmektedirler. Bu görüş taraftarları (62) failin kusurundan hareket edilerek failin kusurunun ölçülmesinin daha kolay olmasına karşın, mağdurun elem ve ızdırabının ölçülmesinin zor olduğunu ifade etmektedirler. Doktrindeki bazı yazarlarda manevi tazminatın tatmin fonksiyonu ile birlikte kısmen ceza fonksiyonu da olduğuna işaret etmektedirler.

Bugün manevi tazminatın cezai nitelik taşımadığını, özel hukuk kurumu olduğu doktrinde şu şekilde ifade edilmektedir: "Sebeplilik sorumluluğu hallerinde de manevi tazminatın kabul edilmesi, ceza görüşünün aleyhinde bir delildir. Zira bu tür sorumlulukta kusur olmadan da zarar veren manevi zarardan sorumlu tutulmaktadır. Oysa manevi tazminat cezai nitelikte olsaydı, failin kusurlu olması gerekirdi" (63).

Doktrinde hakim olan tatmin görüşüne göre, (64) kişilik haklarının tecavüze uğraması nedenine bağlı olarak duyulan elem ve ız-

vi tazminat isteyebilir. BK.nun 49 uncu maddesi de MK.nun 24. maddesini doğru lamaktadır (Kişisel hakların halelele uğraması) sözleriyle kişinin kişiliğe ilişkin olan hakları, diğer bir deyimle kişisel varlığı amaçlanmıştır. Kişisel hakları kişinin kendi hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlar. Bu hak insanın doğumu ile kazanılan ve kişiliğe bağlı olan bir haktır. Hayat, beden ve ruh sağlığı, vicdan, din, düşünce ve ekonomik çalışma özgürlüğü, şeref, haysiyet ve itibar, ün ad, sır ve resim hep kişisel varlıklardır. Şu halde borçlar yasasının 49 uncu maddesi hükmünce manevi tazminata hükmedilebilmesi için kişisel yararların haleldar olması önşart olarak aranmaktadır. ve bu hüküm mal varlığına ilişkin zarar halini kapsamamaktadır. Gerçi mal varlığına yönelen bir eylem az veya çok kişiyi manevi bir üzüntüye düşürebilir. Fakat böyle bir üzüntü BK. nun 49 ve MK. nun 24 üncü maddelerinde korunan kişisel hakların ihlalden doğan bir elem niteliğinde değildir" 4HD 19. 3. 1979, 6441/3677 (YKD 1979/2 s. 211).

- (62) **Kılıçoğlu**, s. 242 ve dn (226) da zikredilen yazarlar, ayrıca bkz. **Eren**, s. 375; **Zevkililer**, s. 355; **Kılıçoğlu**, **Ahmet**, Tüzel Kişi Manevi Tazminat İsteyebilir mi, DÜHFD 1983/1 s. 289. **Karayalçın**, s. 274 ve orada dn (30) da zikredilen yazarlar, **Tandoğan**, s. 23.
- (63) **Eren**, s. 375.
- (64) Bkz. **Öztaş**, s. 138; **Eren**, s. 373; **Kılıçoğlu**, s. 249; **Zevkililer**, s. 355; **Ataay**, s. 122, **İmre**, **Zahit**, Şahsiyet Hakkının Korunmasına İlişkin Genel Esaslar, Özellikle İsim Hakkı ve İsim Hakkının Korunması A. Recai Seçkin Armağanı 1974 s. 805 vd.; **Karayalçın**, s. 274.

dırabın giderilmesiyle, kişilik hakkı zarar gören mağdurun ruhi dengesinin yeniden kurulmasını sağlayarak bir tatmin duygusu yaratmaktadır.

Bu görüşe göre manevi tazminat adı altında belirli bir miktar paranın ödenmesiyle uğranılan manevi zarar kısmen veya tamamen giderilerek sonuçta bir tatmin duygusu yaratılarak, manevi acı ve çöküntüler giderilmiş olur. Anayasa Mahkemesi, manevi acılar karşılığında manevi tazminat adı altında para ödenmesinin Anayasaya aykırı olmadığı, bir başka deyişle Anayasaya uygun olduğu şu şekilde ifade edilmektedir:

“...Tazminat kişinin uğradığı zararları karşılar; bunların acısını çıkartmaya yarar ve bir dereceye kadar saldırıların önlenmesinde etkili olur. Zararlar maddi veya manevi olabilir. Maddi zararların karşılanması zorunlu iken çoğu kez açığı maddi kayıplardan daha ağır olan manevi zararların karşılanma yollarının kapalı tutulması elbetteki düşündürülmez... Paranın manevi zararları karşılayabilmek üzere kullanılabilmesi hiç bir zaman manevi kaybı getirip yerine koyduğu yahut manevi varlığın bir bölümünün onunla mübadele edildiği anlamını taşımaz. Paranın bu alanda gördüğü iş kişilik hakları ve yararları zedelenen kimsenin duyduğu ağır manevi acıyı bir dereceye kadar yumuşatıp yatıştırmaktan, bozulan manevi dengeyi onarıp düzeltmekten bir teselli bir avunma bir ruhi tatmin aracı olmaktan ibarettir... Hakarete uğrayan kimsenin manevi tazminat olarak bir para isteminde bulunması, onunla dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez kişilik haklarını ve kişilik haysiyetini bir yana bıraktığının değil, tam tersine kişilik ve haysiyetine bağlılığının ve bunları koruma, savunma azminin ifadesidir...” (65).

Doktrinde (66) manevi zararların tam olarak karşılanamayacağı, giderilmeyeceği gerçeğinden hareketle manevi tazminatın menfi

(65) **Zevkiler**, Gerçek Kişiler, s. 358 dn. (324).

(66) **Eren**, s. 374; Buna karşılık Serozan kişilik hakkının ihlaline bağlanan manevi tazminat yaptırımının kişilik hakları üzerine gölge düşüren bir hukuksal leke olduğundan hareketle, şöyle demektir. “Kişinin en yüce, en soylu değerlerini parasal hesaplardan buz gibi soğuk suyunun doğduğu kişi varlığını “mübadele” değeri taşıyan bir “ticari meta”ya dönüştürdüğü” yarasız acıların” ya da “kansız yaraların” üzerine banknot pansumanları sardığı açığa çıkarılmış olaylardır” demek suretiyle eleştirmektedir. **Serozan**, s. 100; Ayrıca bkz. **von Tuhr Andreas**, Borçlar Hukuku, I.2. (Çev. **Edege, Cevat**) Ankara 1983, s. 118.

yaraların sarılmasında fiziki ve ruhi acıların bir dereceye kadar giderilebilmesinde fonksiyonu olduğu, ödenecek paranın tecavüze uğrayan kimsede rahatlık ve huzur duygusunu yeniden sağlayacağı ifade edilmektedir.

Yargıtay tarafından manevi tazminatla ilgili verilen çeşitli kararlarda da tatmin görüşü esas alınmaktadır. Yargıtayca verilen bir kararda aynen şöyle denilmektedir:

“...BK.nun 49.maddesi gereğince kişisel çıkarları (hakları) halele uğrayan kişi manevi tazminat isteyebilir. Kişisel haklara tecavüz yüzünden bedensel ve ruhsal acılara uğrayanı kismende olsa tatmin amacını güder. MK.nun 24 üncü maddesinde düzenlenen ve BK'nun 49 uncu maddesi ile teyit edilen esas kural uyarınca manevi tazminat istenebilmesi kişisel hak ve yararların halele uğraması hallerinde mümkündür. Kişilik hakları, kişinin hür ve bağımsız varlığının bütünlüğünü sağlar. Bu hak insanın doğumu ile kazanılan ve kişiliğine bağlı olan bir haktır. Hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve ekonomik çalışma özgürlüğü, şeref onur ve saygınlığı, ünü, isim, resim ve sırları hep kişisel varlıklardır ...” (67).

Telafi görüşüne göre ise manevi tazminatın amacı, kişilik haklarına hukuka aykırı olarak saldırıda bulunulması nedeniyle bir zarara uğrayan kimsenin manevi zararının aynen veya nakden telafi edilmesi esasına dayanır.

Aynen tazmin şekline nadiren rastlanılmakla birlikte, aynen tazmin; kişilik haklarına yönelik, tecavüzün meydana gelmemesi durumunda tecavüze uğrayan kimsenin şahıs varlığı ve kişilik değerleri hangi durumda bulunacaksa o durumun fiilen tekrar sağlanması esasına dayanır. Esas itibariyle zarar görene ödenecek belirli bir miktar para karşılığında, manevi zararın tam olarak giderileceğini söylemek güçtür. Ancak doktrinde haklı olarak ifade edildiği gibi (68), bu durumun manevi zararın parayla tazmini düşüncesini nazarı

(67) 4.HD. 16.10.1979, 6924/11432 (YKD 1976/9, s. 1214) aynı yönde diğer kararlar için bkz. 2HD, 29.1.1976, 9403/625 (YKD. 1976/5, s.9); 4HD, 23.12.1982, 10149/11655 (YKD 1982/4 s. 525); 4HD 6.10.1987, 2870/5521 (YKD, 1987/10 s. 1483), 4HD.15.10.1981, 9783/11230 (YKD 1981/1, s. 36); 9HD 15.1.1981, 14459/319 (YKD 1981/8, s.994); 15HD, 17.2.1977, 247/353 (YKD 1977/5, s. 774); 4HD, 1.7.1977, 4HD, 5913/7617 (YKD 1977/12 s. 1959). 9HD 15.1.1981, 14459/319 (YKD 1981/8, s. 994).

(68) Eren, s. 376.

itibare almamak için yeterli bir neden olamaz. Manevi zarar karşılığı olarak, nakdi tazminatın reddedilmesi veya uygulanmaması halinde saldırıya uğrayan, hukuki korumadan yoksun bırakılmış olacağından ve eksik bir korumanın, hiç korunmamaya tercih edilmesi gerektiğinden nakdi tazminatın kabulü isabetli olacaktır. Esas itibarıyla gerek Medeni Kanun, gerekse Borçlar Kanununda düzenlenen çeşitli maddelerde nakden tazmin bir ilke olarak açıkça kabul edilmiştir.

Esas itibarıyla tüzel kişilerin gerçek kişiler gibi manevi tazminat talebinde bulunup bulunmayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki tartışmaların odak noktası ve nedeni; manevi tazminatın mahiyet ve fonksiyonunu açıklayan görüş ve teorilerin birbirinden farklı olması ve bu konuda doktrinde, fikir birliğinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Gerçektende tüzel kişilerin manevi tazminat isteyip isteyemeyeceği konusunda hareket ve çıkış noktası, manevi tazminatın mahiyet ve fonksiyonunun ne olması gerektiği ile çok yakından ilgilidir.

Doktrinde tazmin görüşünden hareketle, tüzel kişilerin kişilik haklarının ihlalden dolayı manevi tazminat isteyemeyecekleri şu şekilde ifade edilmektedir. "Tüzel kişilerin elem ve ızdırap duymaları yani "manevi zarara" uğramaları mantiken olanak dışıdır. Bilinçsiz kişiden ve bu arada dölütten esirgenen böyle bir istemin tüzel kişiye sunulması düşünülemez. İnsan onuru, gönül acısı gibi duygusal-tinsel ve dolayısıyla bireysel kategoriler, insansal değerler ne ruh bilimi ne de hukuk bilimi açısından tüzel kişilere aktarılamaz.

Aslında kişilik hakkı tüm manevi boyutlarıyla ruh ve gönül taşıyan canlı ve canlı gerçek kişilere özgü kılınmış sayılmalıdır. Tüzel kişilerin MK 46 kuralı çerçevesinde korunmasını isteyebilecekleri kişilik değerlerini (ad ile ekonomik hareket serbestliği) malvarlığı düzeyinde ve elden geldiğince dar tutmaya özen göstermeli, özellikle uygulamada pek sık rastlanılan bir gelişmenin, tröstlerin, kartellerin, holdinglerin vakıfların ve mason derneklerinin kişilik haklarının zırhına sarılarak yüksek tutarda manevi tazminat istemelerinin ve sonuçta bu isteklerine kavuşmalarının kesinlikle önü alınmalıdır" (69) denilmektedir.

(69) Serozan, s. 108-109; benzer esaslardan hareket eden **Kılıçoğlu**, tüzel kişilerin manevi tazminat talebinde bulunamayacağını şu şekilde ifade etmektedir. "Manevi tazminat elem, acı ve ızdırabın karşılanmasına yönelik bir tatmin ve tamir yoludur. Tüzel kişilerin yapıları gereği böyle bir zarara uğramaları ve bunun giderilmesini istemeleri olanaksızdır. Bunların acı, elem ve ızdırap duymaları mümkün olmadığı

Doktrinde ileri sürülen diğer bir görüşte, tüzel kişilerin mahiyeti ile bağdaşacak bir şeref ve itibarının olduğunun kabulünün, bunun ihlali halinde tüzel kişinin manevi tazminat talebinde bulunabileceği anlamına gelebileceği ifade edilmektedir (70).

Egger, tüzel kişinin dış dünyadaki mevkinin, koruması gerektiğini, bütün dış, sosyal şahsi varlıkları ona da tanımak gerektiğini ifade etmekle birlikte manevi tazminat talebinde bulunulamayacağını ileri sürmektedir (71).

Kanımızca aynen gerçek kişilerde olduğu gibi tüzel kişilerinde manevi tazminat talebinde bulunabileceklerinin kabulü gerekir. Tüzel kişilerin manevi tazminat isteyebileceği esasının kabul edilmesi gereğinden hareketle, manevi tazminatın mahiyet ve fonksiyonunu açıklamaya yönelik tatmin ve ceza görüşünün kabulü mümkün görünmemektedir. Aksini düşünmek, tüzel kişileri manevi tazminat talebinden yoksun bırakmak gibi, manevi tazminatın mahiyet ve fonksiyonuna ters düşen bir durumu kabul etmek olur.

Tatmin ve ceza görüşleri mahiyeti gereği subjektif bir görüştür. Objektif olmaktan uzak bu görüşlerin kabulü mümkün değildir. Zira Medeni Kanununun 24 ve 24/a ve Borçlar Kanununun 47 ve 49 uncu maddeleri, manevi tazminat isteme yetkisini gerçek ve tüzel kişi ayrımı yapılmaksızın, kişilik hakkına tecavüz edilen, hem gerçek hem de tüzel kişilere tanımıştır. Tüzel kişilerin manevi tazminat is-

gibi bir miktar paranın ödenmesi suretiyle seviyelerinden tatmin edilmelerinden söz etmekte mümkün değildir. Bu nedenle tüzel kişiler manevi tazminat davası açma hakkına sahip olamazlar" **Kılıçoğlu**, Tüzel Kişiler Manevi Tazminat İsteyebilir mi?, s. 292 vd. Aynı yöndeki görüşler için bkz. **Ataay**, s. 122, **İmre**, s. 810 vd.; **Zevkçiler**, Kişiler s. 357; **Zevkçiler**, Medeni s. 354.

(70) **Franko**, "Hükmi şahıs manevi zararın karakteristik unsuru olan elem ve acı çekmek hassasından mahrum bulunduğuna göre, şerefi ihlal edilmiş olsa dahi manevi tazminat talebinde bulunamaz" demektir. **Franko Nisim**, Şeref ve Haysiyete Tecavülden Doğan Manevi Zararın Tazmini, Ankara 1973, s. 190.

(71) **Egger**, görüşünü şu şekilde ifade etmektedir. "Topluluk, pratik hayatta gerçek kişi ile eşit durumda tutulmalıdır. O halde Federal Mahkeme daha eski BK cari iken (hakikilik nazariyesinden kuvvet almak suretiyle) tespit etmiş olduğu gibi saygı ve hürmet görmek hususundaki umumi talep hakkı tüzel kişiyede tanımak lazımdır. Gerçi gerek bedeni olanlar olsun, gerek ruhi olanlar olsun bütün deruni varlıklar bahis mevzuu olmamaktadır. Tüzel kişi öldürülmüş bir kimsenin aile efradından oluşmaz ve bu durumu ileri sürerek manevi tazminat talepleri dermeyan edemez", **Egger, A.**, Kişinin Hukuku, (İsviçre Medeni Kanunu Şerhi II), Tüzel Kişiler (çev. Çernis, Volf) Ankara 1948, s. 31.

teyebileceğinin kabulü objektif manevi zarar anlayışına da uygundur.

Yargıtay 14 üncü Hukuk Dairesi tarafından 1977 yılında verilen bir kararda tüzel kişilerin manevi tazminat davası açabileceği şu şekilde ifade edilmiştir:

“...kişilerin şeref ve haysiyetleri MK.nun 24 ve BK.nun 49.maddeleri gereğince korunması gereken kişilik haklarından. Tüzel kişilerin de bu hükümlerden yararlanabilecekleri bilimsel ve yargısal içtihatlarla benimsenmiş bulunmaktadır. Kişiliğe karşı haksız bir tecavüz halinde bunun önlenmesi istenebileceği gibi (MK m.24) Tecavüzün gerçekleşmiş bulunması halinde de manevi tazminat davası açılabilir (BK m.49)...” (72).

Yargıtayca verilen bu karar, gerekçeleri yetersiz olmakla birlikte, sonuç olarak isabetli bir karardır.

İsviçre Federal Mahkemesi de ATF 108 II 422 de yayınlanan 6 Temmuz 1982 tarihli Lamonî/Grisonî kararının gerekçesinde “subjektif olarak manevi bir acı duyamayacağı kesin olan tüzel kişilere bile manevi zarar için giderim tanındığına göre ayırım gücünden yoksun olan kimselere de manevi zarar için giderim tanınmalıdır. Daha hafif bir tecavüze uğrayan için bile MK. 47 anlamında manevi tazminatı kabul eden yasakoyucunun amacı bilinçsiz her kişi için giderimin reddi olamaz” (73) denilmek suretiyle tüzel kişilerin manevi tazminat talep edebileceği kabul edilmiştir.

Telafi görüşü tüzel kişilerin manevi tazminat isteyebileceği görüşüne uygundur. Telafi (tazminat) görüşü esas alındığında, tüzel kişiye uğramış olduğu zarara karşılık olarak ödenecek para, onun zararı, acı ve elem olarak hissedip, hissetmemesi nazarı itibare alınmaksızın ödenir.

Telafi görüşünün tabi sonucu, zarar ve tazminat, zarar görenin subjektif durumu ve niteliklerinden soyutlandığı için, manevi zararın tazminini hem tüzel hem de mümeyyiz olup olmamalarına bakılmaksızın, zarar gören gerçek kişilerin isteyebilmeleridir.

(72) 4HD, 8.7.1977, 3518/7947, (YKD, 1977/2, s. 182).

(73) **Zen-Roffinen, Piermarco**, İsviçre Sorumluluk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Manevi Tazminat Konusunda Yeni Gelişmeler, (çev. **Burcuoğlu, Haluk**) İBD, s. 367.

Kanımca Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu, manevi tazminat isteyecek kişinin mutlaka gerçek kişi olması gerektiği esasından hareketle düzenlenmiş olsaydı, gerçek kişi olma şartını öngörerek tüzel kişilerin ayrı tutulduğuna ilişkin bir ibareye veya ayrı bir düzenlemeye yer verirdi. Oysa her iki kanunda gerçek kişi olma şartı açıkça öngörülmüş değildir. Gerçek kişilerle tüzel kişiler arasında bu konuda ayırım yapılmadığı “manevi zarar”ın tanımından da çıkarılabilir. Doktrinde bu durum haklı olarak şu şekilde ifade edilmektedir.

“Kanun manevi zararı herhangi bir kişilik değerinin ihlalden doğan fizik veya psikik acı ve elemnin duyulması şeklinde tarif etmemiştir. Tam aksine 3444 sayılı kanunla yapılan değişiklik MK. 24/I, 24a/I ve BK 49/I de açıkça “kişi” sözcüğünü kullanmıştır. Kişi sözcüğü hem tüzel kişileri hem de gerçek kişileri içerir Gerçek kişi kavramı içinde ise mümeyyiz ve mümeyyiz olmayan insanlar yer alır. Nihayet nakden tazmini reddeden her görüş, çağdaş hukuk ve anayasalarda ifadesini bulan insan haysiyetine kişilik hakkına ve bu hakkın korunması fikrine de aykırıdır. Bu nedenle ihlal edilen kişilik değerinin aynen iadesinin, eski durumunun yeniden tesisinin mümkün olmadığı hallerde manevi zararın nakden tazminini kabul etmekten başka çare yoktur” (74).

Yukarıda belirtilen gerekçeler tüzel kişilerin manevi tazminat isteyebileceğini şüpheye yer bırakmayacak derecede açıklıkla ortaya koymaktadır.

(74) Eren, s. 377-378.

S O N U Ç

Kişilik hakkı kişinin kişisel değerler bütünü üzerinde geçerli olan bir haktır. Kişilik kişi kavramını aşan ve onu da içine alan daha geniş bir kavramdır. Kişilik parçalara ayrılamayan bir bütünlük teşkil eder. Kişisel değerlerin tümü üzerinde geçerli olan tek bir kişilik hakkı vardır. Bu kişilik hakkı hem gerçek hem de tüzel kişilere tanınmış bir mutlak haktır. Tüzel kişiler MK. nun 46 ıncı maddesinde düzenlenen ve cins, yaş, hısımlık gibi varoluş gereği yalnız insanlara özgü olanlar dışındaki tüm kişisel değerler üzerinde kişilik haklarına sahiptir.

Telafi görüşü esasından hareketle zarar ve tazminat, zarar görenin kişisel durumuyla birlikte, niteliklerinden de soyutlanmış olduğu için, tüzel kişi uğradığı manevi zararının tazminini, hem bir gerçek kişiden hem de bir tüzel kişiden isteyebilmelidir.

Medeni Kanununun 24/a maddesindeki “manevi tazminat talebi karşı tarafça kabul edilmedikçe devredilemez, ancak miras yoluyla intikal eder” hükmünü, Bir tüzel kişinin bir başka tüzel kişiyle TK. nunu hükümleri ve nevilerin aynı olması koşuluna uygun olarak birleşmesi halinde, birleşen tüzel kişilerden birinin bir gerçek veya tüzel kişiden manevi tazminat isteme hakkına sahip olması halinde karşı tarafın kabulüne, bir başka deyişle onayına gerek olmaksızın, manevi tazminat talebi birleşen ticaret ortaklığına geçtiğinin kabulü gerekir” şeklinde anlamak gerekir. Nevilerin aynı olması koşuluna göre ticaret ortaklıklarının birleşmesi karşı tarafın kabulü şartına bağlı olmadığından, birleşen ticaret ortaklarında birinin sahip olduğu manevi tazminat talep hakkı da, karşı tarafın kabulü, şartına bağlı olmaksızın yeni kurulan ortağa geçmesi ve yeni ortaklıkça talep edilebilmesi gerekir.

MK. 24/I, 24a/I ve BK. 49/I de açıkça “kişi” sözcüğü kullanıldığından bu sözcük gerçek ve tüzel kişileri birlikte kapsadığından kişilik hakları ve manevi tazminat talebi bakımından hem kanun tekniği açısından isabetli bir düzenlemedir.